

לקוטי תורה • פרשת שלח • מאמר 16

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים...

”אני הו'י אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ
מצרים להיות לכם לאלקים” (Numbers 15:41)

ישראל הם ”לי ראש”: כשהם יוצאים מ”מצרים” הפרטית שלהם ומבטלים את ה”יש”
שבקריאת שמע, הם גורמים לה’ ”להניד את ראשו” וממשיכים את הרצון והתענוג
העליונים. אך תכלית העלייה הזאת היא ההמשכה באמצעות התורה והחסד,
הנסתרים כעת, ולעתיד לבוא יגלו אור נעלה כל כך מהו’, עד שהו’י עצמו ייחשב
כאלקים.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל
אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/16

הנקודה

ישראל הם "לי ראש": כשהם יוצאים מ"מצרים" הפרטית שלהם ומבטלים את ה"יש" שבקריאת שמע, הם גורמים להי "להניד את ראשו" וממשיכים את הרצון והתענוג העליונים. אך תכלית העלייה הזאת היא ההמשכה באמצעות התורה והחסד, הנסתרים כעת, ולעתיד לבוא יגלו אור נעלה כל כך מהווי, עד שהווי עצמו ייחשב כאלקים.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע הפסוק החותם את קריאת שמע אומר פעמיים "אני הוי' אלקיכם", מדוע הוא מופיע בקריאת שמע ומה הקשר שלו לציצית? נשמות ישראל מושרשות במחשבתו של ה', למעלה מהדיבור שבא את העולם, ובכל זאת הן יורדות לגופים כדי להגיע לעלייה נעלית יותר. השם ישראל, "לי ראש", מלמד כיצד: ישראל מעוררים את הרצון העליון, ה"גולגולת" המכסה על חכמה ותענוג איך סופיים, וכשהם עונים "יהא שמיא רבא מברך", ה' "מניד את ראשו" והרצון הזה מתגלה למטה. הדבר נעשה באמצעות אהבת ה' שבקריאת שמע, שבה אפילו הגוף והנפש הבהמית משתוקקים להתבטל — יציאת מצרים יומיומית. ביטול כזה של ה"יש" הוא חידוש, וחידוש מעורר למעלה "צחוק" ותענוג. אך ההתפעלות אינה המטרה: כפי שאלהו מצא את ה' לא ברעש ולא באש, אלא בקול דממה דקה, על הנשמה להמשיך את אור אין סוף למטה באמצעות התורה והחסד. האור הזה נסתר כעת ויתגלה בתחיית המתים, כשאפילו הווי ייחשב כאלקים.

מבנה

1	השאלות ושורש הנשמה	2-11
	מדוע נאמר פעמיים "אני הוי' אלקיכם", מדוע הפסוק מופיע בקריאת שמע ומה הקשר שלו לציצית? ישראל עלו במחשבתו של ה', למעלה מדיבור הבריאה, וירדו לגופים כדי להגיע לעלייה נעלית יותר; השם ישראל, "לי ראש", הוא הרמז לכך.	
2	הרצון כ"גולגולת" וכ"מצח"	5-31
	באדם, התענוג והשכל מכוסים בתוך הרצון, כפי שהמוח נמצא בתוך הגולגולת. למעלה, הרצון העליון מכסה על חכמה ותענוג איך סופיים, כמאמר "שתוק, כך עלה במחשבה", והרצון הגלוי הוא ה"מצח". כשישראל עונים "יהא שמיא רבא מברך", ה' "מניד את ראשו" וממשיך את הרצון הזה למטה.	
3	שמו הגדול	8-61
	הבקשה "יהא שמיא רבא" היא ש"שמו הגדול" — שלמעלה מכל השמות המחיים את העולמות ואפילו למעלה מסוכב כל עלמין — יתגלה באצילות ובעולמות הנפרדים, כך שיתבטלו מ"יש" ל"אין" וכבוד ה' יתגלה למטה כפי שהוא למעלה.	
4	קריאת שמע ויציאת מצרים היומיומית	11-91
	ישראל ממשיכים זאת באמצעות קריאת שמע: מתוך הבנה שהכול הוא כאין לפני ה', הם אוהבים אותו "בכל מאודם", עד שאפילו הנפש הבהמית משתוקקת להתבטל. זוהי יציאת מצרים, שיש לחדשה בכל יום, מפני שהיצר הרע של הבינוני חוזר, וה' מסייע למי שבא להיטהר.	

גם צדיקים צריכים לצאת ממגבלותיהם. ביטול הגוף והנפש הבהמית הוא חידוש, כמו ציפור מדברת לפני מלך, והוא ממשיך את התענוג העליון, את ה"צחוק"; הבהמה נושאת את הרוכב למקום גבוה יותר מכפי שהיה יכול להגיע בכוחות עצמו. זהו "כי שרית עם אלקים", שהופך את ישראל ל"לי ראש" ול"שר אל".

139-14

6 לא ברעש, אלא בקול דממה דקה

המטרה אינה להישאר בהתפעלות, אלא להמשיך את אור אין סוף למטה באמצעות התורה, "נפשי". אליהו ראה שה' אינו ברעש המלאכים או באש השרפים, אלא בקול דממה דקה של התורה. האור הזה נסתר כעת כמו מתנה סודית; בתחיית המתים הוא יתגלה בגופים, למעלה אפילו מגן עדן.

159-17

7 הוי' כאלקים

לעיתיד לבוא יתגלה אור שלמעלה מהוי' — שמו הגדול, הוי' העליון — ולפניו ייחשב הוי' כאלקים; זהו "אני הוי' אלקיכם" השני ואזכור ישראל בפעם השנייה. ישראל ממשיכים אותו למטה, אך גם יציאת מצרים שלהם נעשית בעזרת ה'.

189-20

8 שלושה עמודים, קריאת שמע וציצית

העבודה היא העלייה, והתורה והחסד הם ההמשכות; ככל אחד מהם יש מדרגה נעלית יותר שתתגלה בעתיד וכלי נמוך יותר הקיים כעת. "אני הוי'" הראשון הוא התורה והחסד שלנו כעת, והשני — גילויים העתידיים. הפסוק כולל את שלושת העמודים, ובציצית החוטים הם התורה והטלית היא החסד, ושניהם רומזים לאהבה ויראה.

מושגים

לי ראש לי ראש

אותיות ישראל נקראות "לי ראש": ישראל הם, כביכול, ה"ראש" של ה', משום שהם מעוררים וממשיכים את הרצון העליון.

הגולגולת והמצח גלגלתא / מצחא

הרצון העליון נקרא "גולגולת" מפני שהוא מכסה על החכמה והתענוג האין סופיים המוסתרים בתוכו, ו"מצח" מפני שהוא החלק הגלוי שבראש.

שמו הגדול שמו הגדול / שמיא רבא

גילוי שלמעלה מכל השמות המחיים את העולמות, ואף למעלה מסובב כל עלמין; זהו הוי' העליון, שיתגלה לעתיד לבוא.

ביטול היש ביטול היש

מצב שבו נברא חדל לחוש את עצמו כמציאות נפרדת. בגוף ובנפש הבהמית זהו חידוש, והוא מביא למעלה תענוג, "צחוק".

העלאת מין; אתערותא דלתתא העלאת מין / אתערותא דלתתא

העלייה מלמטה, בקריאת שמע, בתפילה וביציאת מצרים היומיומית, המעוררת המשכה מלמעלה.

קול דממה דקה קול דממה דקה

התורה, שבה אור אין סוף נמשך למטה בשקט, בניגוד לרעש ולאש שבעליית המלאכים, שבהם אין שם ה' שורה.

הוי' נחשב כאלקים הוי' כאלקים חשוב

לעיתיד לבוא יתגלה אור שלמעלה משם הוי', ולפניו אפילו הוי' ייראה כשם המעלים, אלקים.

שתי מדרגות בחסד ובתורה חסד דלגאו / חסד דרועא ימינא

החסד העליון והתורה העליונה, שיתגלו לעתיד, וחסד "הזרוע הימנית" והתורה שלמטה כעת, שהם הכלים שלהם.

קטע 1 • 11-2

השאלות ושורש הנשמה

1 אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים¹ להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם. להבין הכפל למה כתיב ב"פ [ב' פעמים] אני הוי' אלקיכם בראש הפסוק ובסופו.

"אני הוי' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים; אני הוי' אלקיכם". [עלינו] להבין את הכפילות: מדוע נאמר "אני הוי' אלקיכם" פעמיים — בראש הפסוק ובסופו?

המאמר פותח בפסוק האחרון של פרשת ציצית, שהוא גם הפסוק האחרון של קריאת שמע. השאלה הראשונה היא מדוע הפסוק אומר "אני הוי' אלקיכם" פעמיים, פעם בראשו ופעם בסופו.

וגם מה ענין פסוק זה לקי"ש [לקריאת שמע]² שהרי אמירת פסוק זה הוא משום הזכרת יצי"מ [יציאת מצרים] שמ"ע להזכיר יצי"מ [יציאת מצרים]³ כמ"ש למען תזכור את יום⁴ צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך והוא מצוה בפ"ע [בפני עצמו],

ועוד: מה הקשר של הפסוק הזה לקריאת שמע? הרי אומרים אותו כדי להזכיר את יציאת מצרים, שכן יש מצוות עשה להזכיר את יציאת מצרים, ככתוב: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך"; וזו מצווה בפני עצמה.

שאלה שנייה: מדוע נכלל הפסוק הזה בקריאת שמע? אומרים אותו שם כדי להזכיר את יציאת מצרים, שהתורה מצווה לזכור "כל ימי חיך"; אך זו מצווה נפרדת בפני עצמה, ואינה חלק מקבלת אחדותו של ה' בקריאת שמע.

ועוד דהל"ל [דהוה ליה למימר] פסוק למען תזכור כו', וגם להבין איזה שייכות יש לפסוק זה לפי ציצית.

ועוד, היה צריך לומר את הפסוק "למען תזכור" כו'. וגם [עלינו] להבין מה הקשר של הפסוק הזה לפרשת ציצית.

אילו המטרה היחידה הייתה להזכיר את יציאת מצרים, הבחירה המתבקשת הייתה הפסוק "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים", שכן הוא מדבר ישירות על זכירה. שאלה שלישית: מה הקשר בין הפסוק הזה למצוות ציצית, שהפרשה העוסקת בה מסתיימת בו?

הנה נודע שנשמות ישראל היו מקודם ששת ימי בראשית שהרי בעשרה מאמרות⁵ נברא העולם⁶ ובדבר ה' שמים נעשו⁷ בחינת דבור ורוח פיו ית' וישראל עלו במחשבה^{8,9}

והנה ידוע שנשמות ישראל היו קיימות עוד לפני ששת ימי בראשית. העולם נברא בעשרה מאמרות, ועל הפסוק "בדבר הוי' שמים נעשו" נאמר שהדבר הוא בחינת דיבור ו"רוח פיו" יתברך; ואילו ישראל עלו במחשבה [האלוקית],

התשובה מתחילה בשורש הנשמה. העולם נברא באמצעות עשרה מאמרות אלוקיים, שתהילים מכנה "דבר הוי'" ו"רוח פיו" — בחינת הדיבור האלוקי; ואילו המדרש אומר שישראל "עלו במחשבה [של ה']" עוד לפני שנברא העולם.

שהוא בחיי שלמעלה מבחינת דבור. אלא שירדו למטה בעוה"ז להתלבש בגוף ונפש הבהמית ע"י דבור ומאמר נעשה אדם.^{10, 11, 12}

שהיא בחינה שלמעלה מבחינת הדיבור. אלא שהם ירדו למטה, לעולם הזה, להתלבש בגוף ונפש הבהמית, באמצעות הדיבור והמאמר "נעשה אדם".

המחשבה גבוהה ופנימית מן הדיבור, ולכן שורש הנשמות הוא למעלה ממקור העולמות. ובכל זאת, הנשמות ירדו לעולם הזה, להתלבש בגוף ונפש הבהמית, באמצעות המאמר "נעשה אדם", כלומר באמצעות מדרגת הדיבור הנמוכה יותר.

2 וירידה זו צורך עלייה היא. וצריך להבין מהו העלייה שתהיה אחר ירידה זו מימי שנותינו בעוה"ז כו'

וירידה זו היא לצורך עלייה. ויש להבין מהי העלייה שתבוא לאחר ירידה זו, של ימי שנותינו בעולם הזה וכו',

ירידת הנשמה אינה תכלית בפני עצמה, אלא אמצעי לעלייה גדולה יותר. השאלה היא מהי העלייה שאלה היא יכולה להגיע לאחר השנים שהיא מבלה בעולם הזה.

שתתעלה יותר ממה שהיתה כלולה במחשבה עילאה [ועמ"ש מזה ע"פ מי מנה עפר יעקב^{13, 14} כו'].

כך שהנשמה תתרומם למעלה מהמקום שבו הייתה כלולה במחשבה העליונה. [וראו מה שנכתב על הפסוק "מי מנה עפר יעקב" וכו'].

לפני ירידתה כבר הייתה הנשמה כלולה במחשבתו של הי' עצמו, ולכן העלייה שלאחר הירידה צריכה להעלות אותה עוד למעלה. ההערה שבסוגריים מפנה למאמר על הפסוק "מי מנה עפר יעקב" (במדבר כג, י'), שבו נדונה שאלה זו.

הנה כתיב לא יעקב יאמר עוד שמך¹⁵ כי¹⁶ אם ישראל כי שרית עם אלקים כו'

והנה כתוב: "לא יעקב יאמר עוד שמך, כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים" וכו'.

יעקב קיבל את השם ישראל לאחר שנאבק במלאך וגבר עליו — "כי שרית עם אלקים". המאמר יסביר זאת כהתגברות על ההסתר של שם אלקים, השם שבאמצעותו העולם נראה כאילו הוא מתקיים מכוח עצמו.

וגם הקב"ה אמר לו¹⁷ כן אחיך במראה הנבואה. וענין ישראל הוא אותיות לי ראש¹⁸ שהם נעשים להקב"ה בחינת ראש כביכול.

וגם הקב"ה אמר לו כך לאחר מכן, במראה הנבואה. משמעות השם ישראל היא האותיות "לי ראש": הם נעשים, כביכול, בחינת ראש להקב"ה.

מאוחר יותר הי' עצמו אישר את השם במראה נבואה (בראשית לה, י'). את אותיות ישראל אפשר לסדר מחדש כ"לי ראש": עם ישראל נעשה, כביכול, "ראש" לה'.

ולהבין בחיי ראש למעלה לגבי הקב"ה שאין לו דמות הגוף ח"ו [חס ושלום] [ועמ"ש ע"פ צאינה וראינה].^{19, 20}

ויש להבין מהי בחינת "ראש" למעלה ביחס להקב"ה, שאין לו דמות גוף, חלילה. [וראו מה שנכתב על הפסוק "צאינה וראינה".]

מאחר שלהי אין גוף, על המאמר להסביר למה יכולה להתייחס בחינת "ראש" למעלה. לעיון נוסף, הוא מפנה למאמר על הפסוק "צאינה וראינה בנות ציון" (שיר השירים ג, יא).

קטע 2 • 31-5

הרצון כ"גולגולת" וכ"מצח"

3 והנה נודע בספרי התנ"ך [התורה נביאים כתובים] ובספרי הקבלה כי הרצון נק' ראש וגלגלת ומקרא מלא נאמר והיה על מצחו תמיד²¹ לרצון, פי' עד"מ מבשרי אחזה²² שיש באדם בחי' רצון ובחי' תענוג ושכל, והן פנימיות הרצון

והנה ידוע מספרי התנ"ך ומספרי הקבלה שהרצון נקרא "ראש" ו"גולגולת", ועל כך נאמר בפסוק מפורש: "והיה על מצחו תמיד לרצון". כלומר, בדרך משל, כפי שנאמר "מבשרי אחזה": באדם יש בחינת רצון, וכן בחינת תענוג ושכל, והם הפנימיות של הרצון.

הכתוב וספרי הקבלה מכנים את הרצון "ראש" או "גולגולת", והפסוק על הציץ של הכהן הגדול, שהיה מונח על מצחו "לרצון", קושר את המצח לרצון. מתוך "מבשרי אחזה" אנו לומדים על האלוקות באמצעות נפש האדם: באדם, התענוג והשכל מצויים בעומק פנימי יותר מן הרצון.

שהרי הרצון מתעורר מחמת התענוג שלפי שיש לו תענוג מן הדבר ההוא על כן רוצה וחפץ הוא בכך או הרצון נמשך מחמת השכל שהוא ג"כ טעם לרצון שרוצה כן מפני שהשכל מחייב כן.

שהרי הרצון מתעורר בעקבות התענוג: מכיוון שיש לו תענוג מאותו דבר, הוא רוצה ומשתוקק אליו. לחלופין, הרצון נובע מן השכל, שהוא גם טעם לרצון: הוא רוצה כך מפני שהשכל מחייב זאת.

אדם רוצה דבר מסוים או מפני שהוא גורם לו תענוג, או מפני שהשכל אומר לו שזה נכון. לכן התענוג והשכל הם הסיבות הפנימיות, והרצון הוא הביטוי החיצוני שלהן.

4 והנה הרצון הוא בחינה המתגלה שמשיב לשואלו דבר כך אני רוצה ומצוה לזולתו לעשות רצונו והנה הרצון הוא בחינה גלויה: האדם משיב למי ששואל אותו דבר: "זה מה שאני רוצה", והוא מצווה על זולתו לעשות את רצונו;

הרצון מתגלה בגלוי: האדם יכול לומר מה הוא רוצה ולצוות על אחרים לבצע זאת.

אבל התענוג או השכל שמהם נמשך הרצון אינם מתגלים אלא כמוסים ונעלמים בתוך הרצון המעלימים ומכסה עליהם ולכן נקי' הרצון גלגלתא שהרי זה דומה לעצם הגלגלת החופפת על המוח שבתוכה.

אבל התענוג או השכל שמהם נמשך הרצון אינם מתגלים, אלא נותרים כמוסים ונעלמים בתוך הרצון, שמסתיר ומכסה עליהם. לכן הרצון נקרא גלגלתא (גולגולת), שהרי הוא דומה לעצם הגולגולת החופפת על המוח שבתוכה.

התענוג או ההיגיון שמאחורי הרצון נותרים חבויים בתוכו, כשם שהמוח חבוי בתוך הגולגולת. לכן הרצון נקרא גלגלתא, כלומר גולגולת, העצם המכסה על המוח.

5 וכמ"כ [וכמו כן] הנמשל למעלה דבחי' הרצון נקי' גלגלתא דחפיא על מוחא שגילוי הרצון חופה על השכל הנעלם או התענוג של רצון זה

כך גם במשל למעלה: בחינת הרצון נקראת "גולגולת המכסה על המוח", מפני שגילוי הרצון מכסה על השכל הנעלם או על התענוג של רצון זה,

כך הוא גם למעלה. הביטוי "הגולגולת המכסה על המוח" פירושו שהרצון הגלוי של הי' מכסה על החכמה והתענוג הנסתרים העומדים ביסודו.

שהם לאין קץ ותכלית ממש כנודע מענין וקדושים בכל יום יהללוך סלה שיש עליות²³ אין קץ בהשגות כו'

שהם ממש בלי קץ וגבול, כידוע מעניין "וקדושים בכל יום יהללוך סלה": יש עליות אין־סופיות בהשגה וכו';

לחכמה ולתענוג הנסתרים האלה אין קץ. אדמו"ר הזקן מפרש את מילות התפילה "וקדושים בכל יום יהללוך סלה", שהקדושים עולים בכל יום להשגות חדשות, בלי סוף.

והם רק הארה בעלמא מבחי' חכמה עילאה וכמו שערך הנמשכת מן המוח וכטפה לגבי הים [אבל ח"ע [חכמה עילאה] הוא בחי' עדן לא ראתה^{24, 25} כו'

והם רק הארה בלבד מבחינת חכמה עילאה, כמו שערך הנמשכת מן המוח וכטיפה ביחס לים. [אבל חכמה עילאה היא בחינת "עדן", "עין לא ראתה" וכו',

אף על פי כן, כל העליות האין־סופיות האלה אינן אלא הארה קלושה מחכמה עילאה, קטנה כשערה ביחס למוח או כטיפה ביחס לים. התוספת שבסוגריים מציינת שחכמה עילאה נקראת "עדן", שעליו נאמר בגמרא "עין לא ראתה" — מקום ששום עין נבראת לא ראתה.

והאי עדן אתמשך מעדן עילאה סתימאה דכל סתימין²⁶ כמ"ש באדר"ז [באדרא זוטא] (ד"ר"צ ע"א)²⁷ והוא סתום ונעלם ע"י שבחי' הגלגלתא חפיא על מוחא שהיא בחי' עדן עילאה סתימאה דכל סתימין.

ועדן זה נמשך מעדן עילאה סתימאה דכל סתימין, כמו שכתוב באידרא זוטא (דף ר"צ ע"א). והוא סתום ונעלם מפני שבחינת הגולגולת מכסה על המוח, שהיא בחינת עדן עילאה סתימאה דכל סתימין.

עדן זה עצמו נמשך מעדן נעלה עוד יותר, "סתימאה דכל סתימין", כפי שנאמר באידרא זוטא שבזוהר. חכמה עילאה נשארת חתומה מפני שה"גולגולת", הרצון העליון, מכסה על ה"מוח" — אותו עדן עילאה נעלם.

וזהו כענין שתוק כך עלה במחשבה.^{28,29} שבודאי יש טעם לדבר אלא שהטעם ההוא נעלם מאד ולא ניתן להשגה

וזהו בדומה לעניין "שתוק, כך עלה במחשבה": בוודאי יש טעם לדבר, אלא שטעם זה נעלם מאוד ואינו ניתן להשגה.

כך מוסבר הסיפור בגמרא שבו הראו למשה את מותו האכזרי של רבי עקיבא והוא שאל: "זו תורה וזו שכרה?", וה' השיב: "שתוק, כך עלה במחשבה". יש לכך טעם, אך הוא נמצא בחכמה הנעלמת ההיא, מעבר להשגה.

ולכן אמר להם שתוק כו' שא"א להתגלות רק הרצון שהוא כחי' גלגלתא אבל החכמה והטעם היא סתימאה ולא אתפתחא דהיינו שכמוסה בתוך גלגלתא כו'

ולכן אמר להם "שתוק" וכו': אין אפשרות לגלות אלא את הרצון, שהוא בחינת הגולגולת; אבל החכמה והטעם נסתרים ואינם נפתחים, כלומר, הם כמוסים בתוך הגולגולת וכו'.

רק רצון הי' יכול להתגלות, כגורה; החכמה והטעם שמאחוריו נשארים "נסתרים ואינם נפתחים", מכוסים בתוך ה"גולגולת". לכן התשובה היא "שתוק": הרצון נודע, אך אי אפשר לגלות את טעמו.

ועד"ז אפילו ברצון התחתון הנמשך מחכמה דאתפתחא מ"מ הרצון נמשך בגילוי משא"כ החכמה אינה מתגלה אלא בגי'ע [בגן עדן] העליון וגם זה רק ע"י צמצומים כנ"ל

וכך גם ברצון התחתון, הנמשך מחכמה דאתפתחא: אף על פי כן, הרצון נמשך בגילוי, ואילו החכמה מתגלה רק בגן עדן העליון, וגם זאת רק באמצעות צמצומים, כנזכר לעיל.

כך הוא גם בדרגה נמוכה יותר: הרצון הנמשך מן החכמה דאתפתחא, החכמה הגלויה, מתגלה בעצמו; ואילו החכמה שמאחוריו מתגלה לנשמות רק בגן עדן העליון, וגם שם רק באמצעות צמצומים רבים.

ולכן נק' הרצון גלגלתא ומצחא] וזהו מ"ש בזהר (ח"ג [חלק ג'] קכ"ט³⁰ א') כתיב והיה על מצחו תמיד לרצון וגו'

ולכן נקרא הרצון "גולגולת" ו"מצח".] וזהו מה שנאמר בזהר (ח"ג קכ"ט ע"א): "כתיב: והיה על מצחו תמיד לרצון" וגו';

לכן הרצון נקרא גם "גולגולת" וגם "מצח", ובכך נסגר הקטע שבסוגריים. הוזהר (ח"ג, קכ"ט ע"א) דורש את הפסוק על ציץ הכהן הגדול, "והיה על מצחו תמיד לרצון", כמדבר על המצח העליון.

וההוא מצחא דאקרי רצון הוא גלויא דכל רישא וגלגלתא,³¹ פי' גילוי הרצון נק' מצחא דהיינו כמו המצח שהוא פנוי משערות.

ואותו מצח שנקרא "רצון" הוא גילוי הראש והגולגולת כולה. כלומר, גילוי הרצון נקרא "מצח", בדומה למצח שאינו מכוסה בשערות.

הוזהר מכנה את המצח, שהוא "רצון", גילוי של הראש והגולגולת כולה. המצח הוא החלק היחיד בראש שאינו מכוסה בשיער, ולכן הוא מסמל את הרצון שמתגלה בגלוי.

[ועמ"ש מענין מצחא בביאור ע"פ צאינה וראינה], וישראל נקי לי ראש שהם הם המעוררים וממשיכים בחי' רצון העליון, כמארו"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] רפ"ק [ריש פרק קמא] דברכות³² בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמו הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו.³³

[וראו מה שנכתב בעניין המצח בביאור על הפסוק "צאינה וראינה".] וישראל נקראים "ראש ליי", שכן הם המעוררים וממשיכים את בחינת הרצון העליון, כפי שאמרו חז"ל בראשית הפרק הראשון של Berachos: "בשעה שישראל נכנסים לבתי כנסת ולבתי מדרש ומשיבים: 'יהי שמו הגדול מבורך', הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו".

ישראל הם "ראש" לה', משום שהם מעוררים וממשיכים את הרצון העליון. בתלמוד נאמר שכאשר יהודים משיבים "יהי שמו הגדול מבורך" בבתי כנסת ובבתי מדרש, הי' "מנענע בראשו".

ראשו הוא בחי' רצון העליון [וע' בזהר ח"ג [חלק ג'] דרפ"ח סע"א [סוף עמוד א] וע"ב] והנענוע הוא מלמעלה למטה בחינת המשכה כלומר שממשיך בחי' רצון העליון ב"ה להיות בגילוי למטה.^{34, 35}

"ראשו" הוא בחינת הרצון העליון [וראו בזהר, [III, page 288, end of side a and side b]; והנענוע הוא מלמעלה למטה, בחינת המשכה. כלומר, [הוא] ממשיך את בחינת הרצון העליון, ברוך הוא, כדי שתתגלה למטה.

"ראשו" של ה' הוא הרצון העליון, והנענוע הוא תנועה כלפי מטה, ולכן משמעותו המשכת הרצון הזה כדי שיתגלה למטה. ההפניה שבסוגריים מרובעים מפנה את הקורא לקטע נוסף בזהר העוסק ב"ראש" זה.

קטע 3 • 61-8

שמו הגדול

6 וזהו ענין יהא שמיה רבא מברך פי' שיומשך מהעלם לגילוי בחי' שמיה רבא שהוא שמו הגדול.³⁶

וזהו פירוש "יהא שמיה רבא מברך": כלומר, שמדרגת "שמיה רבא", שהוא שמו הגדול, תימשך מן ההעלם אל הגילוי.

את המענה בקדיש, "יהא שמיה רבא מברך", מפרשים כאן כבקשה: ש"שמו הגדול" יתברך, כלומר, יימשך מן ההעלם אל הגילוי. זהו הנהון ראשו של ה' שתואר קודם לכן.

ופי' וענין שמו הגדול הוא כי יש כמה בחי' שמות שהם בבחי' השתלשלות דהיינו שהם הארות והמשכות אור א"ס להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין]

פירושו ומשמעותו של "שמו הגדול" הם כך: יש כמה מדרגות של שמות המשתייכות לסדר ההשתלשלות, כלומר, הן הארות והמשכות מאור אין סוף, כדי שיהיה ממלא כל עלמין;

"שמותיו" של ה' הם האופנים שבהם אורו מתבטא ומתגלה. רובם שייכים לסדר ההשתלשלות: אלה קרני אור מדודות מאור אין סוף, הנכנסות לעולמות ומחיות כל עולם בהתאם ליכולתו.

וגם שם הוי' הוא בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא]^{37,38} [וכמו שיתבאר לקמן בפ"י והיה הוי' לי לאלקים].

ואפילו שם הוי' הוא בבחינת ממלא כל עלמין, כדברי חז"ל: "ב"י נברא העולם הבא" [וכפי שיתבאר להלן בפירוש "והיה הוי' לי לאלקים"].

אפילו שם הוי' פועל במדרגה זו: הגמרא אומרת שהעולם הבא נברא באות י'. המאמר ישוב לכך בהמשך, כשיבאר את דברי יעקב "והיה הוי' לי לאלקים" בסעיף 4.

אבל שמו הגדול הוא מה שלמעלה מעלה מגדר ובחי' השתלשלות ואינו נמשך ומתלבש תוך עלמין כלל.³⁹

אבל שמו הגדול הוא מה שלמעלה הרבה הרבה מן הגבולות ומדרגת ההשתלשלות, ואינו נמשך ומתלבש בתוך העולמות כלל.

לעומת זאת, "שמו הגדול" נמצא למעלה מכל סדר ההשתלשלות ואינו נכנס לעולמות או מתלבש בהם כלל. זהו הגילוי שישאל מבקשים כשהם עונים לקדיש.

7 ועם היות שגם הוא בבחי' שם לבד כמו השם שאינו ערוך לגבי עצמיות מ"מ הוא למעלה מהשגת הנבראים וגם למעלה אפי' [אפילו] מבחי' סובב.

ואף שגם הוא אינו אלא בחינת שם בלבד, כמו שם שאינו בערך לעצמותו של האדם, אף על פי כן הוא למעלה מהשגתם של הנבראים, ולמעלה אפילו מבחינת סובב כל עלמין.

גם "שמו הגדול" הוא רק "שם": כשם ששמו של אדם מאפשר לאחרים לקרוא לו, אך אינו נוגע בעצמותו, כך גם שם זה אינו עצמותו של ה'. ובכל זאת, הוא למעלה מכל השגה של נבראים, ואף למעלה מסובב כל עלמין, האור המקיף את העולמות ואינו נכנס לתוכם.

וע"ז אנו מבקשים שיהיה שמו הגדול מבורך ונמשך לעלם ולעלמי עלמיה פ"י לעלם לשון יחיד היינו בחי' אצילות

ועל כך אנו מבקשים ששמו הגדול יתברך ויימשך "לעולם ולעולמי עולמיה". פירוש: "לעולם" הוא לשון יחיד, כלומר, בחינת אצילות,

בקדיש מבקשים ששמו הגדול יתברך לעולם ולעולמי עולמיה, ביטוי שמוכן בדרך כלל כ"לעולם ועד". אדמו"ר הזקן קורא את המילים כפשוטן: "לעולם ולעולמי עולמיה", ומפרש שה"עולם" בלשון יחיד הוא עולם האצילות.

כי שם איהו וחיוהי וגרמוהי חד בהון ולעלמי עלמיא לשון רבים היינו ביי"ע שהם בבחי' עלמא דפרודא כמיי"ש ומשם יפרד⁴⁰ כוי שבכולם יהיה המשכת והתגלות אור אי"ס ביה שמו הגדול בכדי שיהא ביטול היש לאין

כי שם "הוא וחיותיו וכליו אחד בהם"; ו"לעלמי עלמיא" הוא לשון רבים, כלומר, בריאה, יצירה ועשיה, שהן בבחינת "עולם הפירוד", כמו שכתוב "ומשם יפרד" וכו'. בכל העולמות האלה תהיה המשכה והתגלות של אור אין סוף ברוך הוא, שמו הגדול, כדי שתהיה התבטלות היש לאין.

אצילות היא "עולם" אחד, מפני ששם ה', חיותיו וכליו הם אחד לגמרי. "עולמי עלמיא" בלשון רבים הם בריאה, יצירה ועשיה, תחום הפירוד, כפי שנאמר בתורה על הנהר היוצא מעדן: "ומשם יפרד". התפילה היא ששמו הגדול יתגלה בכל העולמות, כך שתחושת קיומם הנפרד תתבטל ותהפוך ל"אין".

כי מחמת הארת ההוי' שמהוה בהשתלשלות העולמות נתהוה מאין ליש וכל מה שמשתלשל ויורד למטה מטה נעשה בחי' יש ביותר עד שנתהוה עולמות הנפרדים ממש

כי מחמת הארת הוי', המהוה בתוך השתלשלות העולמות, נוצר היש מאין; וכל מה שמשתלשל ויורד שלב אחר שלב, מטה מטה, נעשה "יש" יותר ויותר, עד שנבראו עולמות נפרדים ממש.

העולמות חשים את עצמם כ"יש" נפרד מפני שהם מתהווים על ידי שם הוי', המהוה אותם שלב אחר שלב בתוך השתלשלות העולמות. ככל שהאור יורד, הנבראים חשים עצמאיים יותר, עד שנוצרים עולמות נפרדים ממש.

אבל בהתגלות אור אי"ס שלמעלה מהשתלשלות אזי יהיו העולמות בטלים מיש לאין [ועמ"ש בביאור ע"פ ראיתי והנה מנורת זהב.⁴¹

אבל כאשר מתגלה אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות העולמות, העולמות מתבטלים מיי"ש ל"אין". [ועיין במה שנכתב בביאור על הפסוק "ראיתי והנה מנורת זהב כולה",

כאשר אור אין סוף שלמעלה מכל ההשתלשלות מתגלה, העולמות מאבדים את תחושת העצמאות שלהם ומתבטלים ל"אין". ההערה שבסוגריים המרובעים מפנה למאמר על חזון המנורה כולה זהב של זכריה, להרחבה בנושא.

8 ובשיר השירים ע"פ ששים המה⁴² מלכות⁴³ בענין מיי"ש לע"ל [לעתיד לבוא] ומעין מבית⁴⁴ הי יצא כוי].

וכן בלקוטי תורה, בשיר השירים, על הפסוק "שישים המה מלכות", בעניין מה שכתוב על העתיד לבוא: "ומעין מבית הוי' יצא" וכו']

הסוגריים המרובעים מפנים גם למאמר על "שישים המה מלכות" בלקוטי תורה על שיר השירים, העוסק בנבואה שלעתיד לבוא "ומעין מבית הוי' יצא".

ולכן כשישראל אומרים איש"ר [אמן יהא שמיה רבא] מברך הקב"ה מנענע בראשו⁴⁵ כלומר שממשיך למטה גילוי בחי' ראשו הוא רצון העליון ב"ה שבתוכו מלובש ונעלם ענג העליון וחכמה עילאה כו'

לכן, כשישראל אומרים "אמן, יהא שמיה רבא מברך", הקב"ה מנענע בראשו; כלומר, הוא ממשיך למטה גילוי של בחינת ראשו, שהוא הרצון העליון, שבתוכו מלובשים ונעלמים התענוג העליון והחכמה העילאה וכו',

זו הסיבה שהקב"ה "מנענע בראשו" כשישראל עונים "אמן, יהא שמיה רבא מברך": הוא ממשיך למטה את גילוי "ראשו", הרצון העליון. בתוך רצון זה, כפי שהוסבר לעיל, התענוג העליון והחכמה העילאה נעלמים.

(ועמ"ש בד"ה ואהיה אצלו אמן⁴⁶ בענין ואהיה שעשועים יום יום⁴⁷ כו') להיות יורד ונמשך בבחי' גילוי למטה ונגלה כבוד⁴⁸ הי למטה כמו למעלה ממש:

(ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל "ואהיה אצלו אמן", בענין "ואהיה שעשועים יום יום" וכו'), כדי שיירד וימשך בגילוי למטה, וכבוד הוי' יתגלה למטה ממש כמו למעלה:

הסוגריים מפנים למאמר על "ואהיה אצלו אמן", העוסק בתורה כ"שעשועים יום יום" של הקב"ה. מטרת הנענוע היא שהרצון העליון יתגלה למטה, כך שלפי דברי ישעיהו, "ונגלה כבוד הוי" כן ממש כמו למעלה.

קטע 4 • 91-11

קריאת שמע וציאת מצרים היומיומית

9 ב והגורם להיות הקב"ה מנענע ראשו (הם ישראל לי ראש שהם הם בחי' הראש שלמעלה כביכול). והיינו ע"י כי שרית עם אלקים.⁴⁹

2. ומה גורם להקב"ה להניע את ראשו (אלה ישראל, "ראש עבד", שכן הם, כביכול, בחינת הראש שלמעלה)? הדבר נעשה באמצעות "כי שרית עם אלקים".

סעיף ב מסביר מה גורם לה' "להניע את ראשו": ישראל, שהם "ראש עבד", ובאופן מסוים הם "הראש" שלמעלה. הדבר נעשה באמצעות "כי שרית עם אלקים", שהמאמר יסביר כי הוא מביא לביטול ה"יש".

והענין כי המשכה זו הוא ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] והעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] בק"ש [בקריאת שמע] שמע ישראל⁵⁰ שמע לשון הבנה ישראל לי ראש דהיינו מאחר שאתה בבחי' זו שהוא לי ראש.

ההסבר הוא שהמשכה זו באה באמצעות אתערותא דלתתא והעלאת מ"ן נוקבין בקריאת שמע. "שמע ישראל": "שמע" פירושו הבן; "ישראל" הוא "ראש עבד". כלומר, מאחר שאתה נמצא בבחינה זו, שהיא "ראש עבד",

זוהי אתערותא דלתתא, הנקראת גם העלאת מ"ן נוקבין: יוזמה מלמטה המעוררת המשכה מלמעלה. הדבר מתרחש בקריאת שמע: "שמע" פירושו הבן, ו"ישראל" הוא "ראש עבד"; מכאן שהפסוק אומר ליהודי, בהיותו בבחינת "ראש", שהוא יכול להבין.

שמע והבן איך שהי אחד. דכולא קמיה כלא חשיב ורק בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] שבחינת מלכותו ית' לבד מחיה כל העולמות שהוא כמשל המלך שאין עצמותו ומהותו מתפשט כלל בכל המדינות רק שמו נקרא עליהם כו'.

שמע והבן כיצד הוי' אחד: הכול נחשב לפניו כאין, ורק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שכן בחינת מלכותו יתברך לבדה מחיה את כל העולמות. הדבר דומה למלך, שעצמותו ומהותו אינן מתפשטות כלל בכל המדינות, ורק שמו נקרא עליהן וכו'.

עליו להבין כיצד הוי' אחד: הכול נחשב לפניו כאין, והעולמות מקבלים חיות רק ממלכותו, מדרגת "ברוך שם כבוד מלכותו". כמו שעצמותו של מלך אינה מתפשטת במדינותיו ורק שמו חל עליהן, כך רק מלכותו של ה', ולא עצמותו, מחיה את העולמות.

10 ואי לזאת ואהבת את⁵¹ ה' בכל מאדך בלי שיעור וכמ"ש כלה שארי ולבבי⁵² שארי זה

ולכן: "ואהבת את הוי' בכל מאודך", בלי גבול, כפי שנאמר: "כלה שארי ולבבי". "שארי" — זהו

מהבנה זו נובעת אהבת "בכל מאודך", אהבה שאין לה גבול. בתהילים היא מתוארת במילים "כלה שארי ולבבי" — כמיהה עזה כל כך, עד שהאדם מתכלה בה.

הגוף שנק' שאר בשר ולבבי הוא דם שבלב שהנפש תלויה בו ומשכנו בחלל השמאלי⁵³ שהוא מלא דם ושם היצה"ר [היצר הרע] וצ"ל בכל לבבך בשני יצריך.^{54, 55}

הגוף, שנקרא "שאר בשר"; ו"לב" הוא הדם שבלב, שהנפש תלויה בו, ומשכנו בחלל השמאלי, המלא דם, ושם נמצא היצר הרע. ויש לקיים "בכל לבבך" — בשני יצריך.

"בשר" הוא הגוף, ו"לב" הוא הדם שבלב, הנושא את חיות הנפש הבהמית וממלא את החלל השמאלי, מקום משכנו של היצר הרע. חז"ל דורשים "בכל לבבך" — בשני יצריך, הטוב והרע.

דהיינו שגם כחות נפש הבהמית מנפש עד בשר⁵⁶ יכלו בתשוקה וצמאון ליבטל וליכלל באור א"ס ב"ה מאחר שלבבו יבין אחדות ה' באמת לאמיתו כי אין עוד מלבדו⁵⁷ ורק בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] כו'.

כלומר, גם כוחות נפש הבהמית, מ"נפש" ועד "בשר", יתכלו בתשוקה ובצמאון להתבטל ולהיכלל באור אין סוף, ברוך הוא, כיוון שלבו יבין את אחדות ה' באמת לאמיתו: "אין עוד מלבדו", ורק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" וכו'.

כלומר, גם כוחות נפש הבהמית, מ"נפש" ועד "בשר", יבואו להשתוקק ולצמוא להתבטל ולהיכלל באור אין סוף. כך קורה כאשר לב האדם תופס באמת ש"אין עוד מלבדו", ורק מלכותו מחיה את העולם.

11 וזהו ענין יציאת מצרים ולכן שייך הזכרת יצי"מ [יציאת מצרים] למצות ק"ש [קריאת שמע]. ובכל יום צ"ל יצי"מ [יציאת מצרים] כי הגם שהתפלל ואמר אחד ואהבת במס"נ [במסירות נפש] מ"מ אחר התפילה יוכל להתאוות לדברים זרים אשר לא לה' המה

וזהו עניינה של יציאת מצרים, ולכן הזכרת יציאת מצרים שייכת למצוות קריאת שמע. בכל יום צריכה להיות יציאת מצרים, שכן אף על פי שאדם התפלל ואמר "ואהבת" מתוך מסירות נפש, לאחר התפילה הוא עלול להתאוות לדברים זרים שאינם לה'.

היציאה הזאת מן העצמיות היא המשמעות הפנימית של יציאת מצרים, ולכן הזכרתה שייכת לקריאת שמע. היא צריכה להתרחש בכל יום, מפני שגם לאחר תפילה שנאמרה מתוך מסירות נפש אדם עלול לשוב ולהתאוות לדברים שאינם לה'.

והיינו בחי' בינונים זה וזה שופטן⁵⁸ אלא שמ"מ אמרו רק שופטן ולא מושלים ח"ו [חס ושלום]⁵⁹ כי אין שליטה להרע ח"ו [חס ושלום]

וזהו בחינת הבינונים: "זה וזה שופטן". ואף על פי כן אמרו רק "שופטן" ולא "מושלים", חס ושלום, שכן לרע אין שליטה, חס ושלום;

זהו מצבו של הבינוני, שעליו אומרת הגמרא ששתי הנטיות "שופטן". אבל חז"ל אמרו "שופטן" ולא "מושלים": הרע אינו שולט בו.

אלא שהוא רק כשופט האומר דעתו ואעפ"כ [ואף על פי כן] אין הלכה כדבריו כי הוא ית' יעמוד לימין אביון להושיעו⁶⁰ כו'

אלא הוא רק כשופט המביע את דעתו, ואף על פי כן אין ההלכה כדבריו, כי הוא יתברך יעמוד לימין אביון להושיעו וכו'.

היצר הרע דומה לשופט המביע את דעתו, בעוד שההכרעה היא אחרת. הי' עצמו מכריע לטובה, ככתוב: "יעמוד לימין אביון להושיעו".

וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אלמלא עוזרו^{61,62} כו' והיינו ע"י שמתעורר בק"ש [בקריאת שמע] ותפלה כו' כי הבא לטהר⁶³ אז מסייעין לו ולכן צ"ל יצי"מ [יציאת מצרים] בכל יום כו'.

וכמאמר חז"ל: "אלמלא עוזרו וכו'". והיינו, הדבר נעשה על ידי שהוא מתעורר בקריאת שמע ובתפילה וכו', שכן "הבא לטהר מסייעין לו". לכן צריכה להיות יציאת מצרים בכל יום וכו'.

הגמרא אומרת שאדם לא היה יכול להתגבר על יצרו אילו לא הי' עוזר לו, ושמי שבא להיטהר מסייעים לו. העזרה הזאת באה כשהוא מתעורר בקריאת שמע ובתפילה, ולכן צריכה להיות יציאה ממצרים בכל יום.

החידוש שמעורר צחוק

12 ויש כמה מדרגות ביצ"מ [ביציאת מצרים] דהיינו שגם בצדיקים יש בחי' יצ"מ [יציאת מצרים] ממצרים וגבולים המגבילים כו', וזה הוא בחי' העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] בלשון הקבלה ואתעדל"ת [ואתערותא דלתתא] בלשון הזהר

יש כמה מדרגות ביציאת מצרים. כלומר, גם אצל צדיקים יש בחינה של יציאה ממצרים — מן המצרים והגבולות המגבילים וכו'. זוהי בחינת העלאת מ"ן בלשון הקבלה, ואתערותא דלתתא בלשון הזהר;

יציאת מצרים אינה מיועדת רק למי שמתמודד עם הרע: גם צדיקים צריכים לצאת מן ה"מצרים" שלהם — המצרים, במשחק מילים עם מצרים, והגבולות של המדרגה שאליה הגיעו. הקבלה מכנה את ההתקדמות מעבר לעצמך "העלאת מ"ן", והזהר מכנה אותה "אתערותא דלתתא".

דהיינו שעיי' דייקא הוא בחי' המשכת רצון וענג העליון וכמ"ש צחוק עשה לי אלקים⁶⁴ שבחי' שם אלהים המסתיר להיות בחי' יש מזה נעשה צחוק וגילוי⁶⁵ תענוג העליון והיינו כשנעשה ביטול היש.

כלומר, דווקא על ידי כך נמשכים הרצון והתענוג העליונים, ככתוב: "צחוק עשה לי אלקים". מבחינת שם אלקים, המסתיר כדי שתהיה בחינת י"ש, נובעים הצחוק וגילוי התענוג העליון; וזהו כאשר הי"ש מתבטל.

דווקא המאמץ מלמטה ממשיך את הרצון והתענוג העליונים. דברי שרה בלידת יצחק, "צחוק עשה לי אלקים", מלמדים שמתוך שם אלקים, המסתיר את ה' כדי שהעולם יחוש את עצמו כ"יש", באים הצחוק וגילוי תענוגו של ה', כאשר אותו י"ש מתבטל.

וז"ש [וזהו שכתוב] לויתן זה יצרת⁶⁶ לשחק בו (כמ"ש ע"פ אלה מסעי⁶⁷ וע"פ צו את בניי [בני ישראל] כו' את קרבני לחמי⁶⁸ כו' ובפי ויצא ע"פ ושבתי בשלום⁶⁹ כו' וסדי"ה ואהיה אצלו אמון⁷⁰ בפי ממושבותיכם תביאו לחם תנופה⁷¹ כו')

וזהו [פירוש] הכתוב: "לויתן זה יצרת לשחק בו" (כפי שמתבאר על הפסוק "אלה מסעי", ועל הפסוק "צו את בני ישראל" וכו', "את קרבני לחמי" וכו', ובפרשת ויצא על הפסוק "ושבתי בשלום" וכו', ובסוף המאמר הפותח "ואהיה אצלו אמון", בפירוש "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה" וכו'):

בתהלים נאמר שה' יצר את הלויתן "לשחק בו" — להשתעשע ולמצוא בו תענוג. אדמו"ר הזקן מפנה לכמה ממאמריו שבהם מתבאר רעיון ה"משחק" והתענוג האלוניים.

שהשחוק נמשך מביטול היש לפי שזהו דבר חידוש כי מה שהנשמה קודם התלבשה בגוף ונפש הבהמית היתה בבחי' ביטול אין זה חידוש כלל כי כל העולמות כולם הם באמת כטפה מים אוקיינוס וכלא חשיבי.

שהצחוק נמשך מביטול היש, מפני שזהו דבר חידוש. העובדה שהנשמה, לפני שהתלבשה בגוף ובנפש הבהמית, הייתה במצב של ביטול אינה חידוש כלל, שהרי כל העולמות כולם הם באמת כטיפה ממי האוקיינוס, ואינם נחשבים לכלום.

צחוק נובע מהפתעה, מדבר חדש ולא צפוי. לפני שהתלבשה בגוף, ביטולה של הנשמה לפני הי' לא היה חידוש, שכן כל העולמות יחד הם כטיפה בים לעומתו.

אבל מה שאח"כ בהתלבשות הנשמה בגוף גם הגוף ונה"ב [ונפש הבהמית] יש להם בחי' כלות הנפש להיות כלה שארי ולבבי⁷² להיות גם היש בטל כביטול טפה בים זהו העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין].

אבל לאחר מכן, כשהנשמה מתלבשת בגוף, גם הגוף והנפש הבהמית מגיעים לכלות הנפש, עד ש"כלה שארי ולבבי", כך שגם היש מתבטל כביטולה של טיפה בים — זוהי העלאת מ"ן.

החידוש הוא שהגוף והנפש הבהמית, שמטבעם מרוכזים בעצמם, מגיעים לגעגועים להי' עד ש"כלה שארי ולבבי", כך שאפילו היש מתבטל כטיפה בים. זו העלאת מ"ן הבאה מלמטה.

הגם שבאמת מהות הביטול דנה"ב [דנפש הבהמית] והגוף אינו ער וך למהות הביטול שבעולמות עליונים אבל לפי שהוא חידוש

אף שבאמת אין ערוך בין מהות הביטול של הנפש הבהמית והגוף לבין מהות הביטול שבעולמות העליונים, מכל מקום, מכיוון שזהו חידוש —

כשלעצמם, ביטול הגוף והנפש הבהמית נופל בהרבה מביטולם של העולמות העליונים. אך הוא חדש ובלתי צפוי, ובכך כוחו.

וכמו עד"מ למטה לב מלכים אין חקר⁷³ וכשרוצים להמשיך לבו להיות פונה לבקשת ההדיוט הוא ע"י שמביאים לפניו דבר חידוש כמו צפור מדברת כו'

וכמשל לדבר למטה: "לב מלכים אין חקר". כשרוצים להניע את לבו לפנות לבקשתו של אדם פשוט, הדבר נעשה על ידי שמביאים לפניו דבר חידוש, כגון ציפור מדברת וכו';

אדמו"ר הזקן מביא משל ממלך אנושי, שלבו, כפי שנאמר במשלי, "אין חקר". כדי להפנות את תשומת לבו לבקשתו של אדם פשוט, מביאים לפניו דבר חדש ומפתיע, כגון ציפור מדברת.

הגם שבני אדם מדברים בבינה יתירה אלא שזה אינו חידוש אבל זה שהצפור מדברת הוא חידוש וממשיך לב המלך.

אף שבני אדם מדברים בתבונה רבה יותר, אין בכך חידוש; אבל העובדה שהציפור מדברת היא חידוש, והיא מעוררת את לב המלך.

בני אדם מדברים בתבונה רבה הרבה יותר מכל ציפור, אבל אין בכך דבר חדש. ציפור מדברת מפתיעה את המלך ושובה את לבו.

כך מה שהיש מתבטל הוא דבר חידוש שמבהמה נעשה אדם וכמ"ש אדם ובהמה תושיע⁷⁴ הי

כך גם ביטול הי"ש" הוא חידוש: שהבהמה נעשית אדם, כמו שכתוב: "אדם ובהמה תושיע הי".

בדומה לכך, ביטול הי"ש" — הפיכת בהמה ל"אדם" — הוא חידוש המעורר את הי"לכ" שלמעלה. הפסוק "אדם ובהמה תושיע הי" נדרש כאן כמתייחס לשינוי הזה.

(ועי"ז דוקא מעורר למעלה מעלה היינו המשכת רצון ותענוג העליון כנ"ל ועמ"ש מזה ג"כ בפי וישלח ע"פ ויקח מן הבא בידו מנחה)⁷⁵ וכמשל הבהמה שנושאת האדם הרוכב עליה למקום שלא יוכל להגיע שם בעצמו.

(ובאמצעות זאת דווקא מעוררים למעלה מעלה, כלומר, ממשיכים את הרצון והתענוג העליונים, כנזכר לעיל; ועיינו גם במה שנכתב על כך בפרשת וישלח, על הפסוק "ויקח מן הבא בידו מנחה"). והדבר דומה לבהמה הנושאת את האדם הרוכב עליה למקום שלא היה יכול להגיע אליו בכוחות עצמו.

דווקא החידוש הזה מעורר את המדרגות הגבוהות ביותר וממשיך את הרצון והתענוג העליונים, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן גם על המתנה שיעקב שלח לעשו. הדבר דומה לבהמה הנושאת את רוכבה למקום שלא היה יכול להגיע אליו ברגליו: נפש הבהמית, לאחר בירורה, נושאת את הנפש למעלה מכפי שהייתה יכולה להגיע בכוחות עצמה.

ולכן החיות פני אריה פני שור⁷⁶ כו' נושאות את הכסא וגם דמות כמראה אדם⁷⁷ שעל הכסא כו'. וגם זה אמת שמנושאות עם הכסא.

ולכן החיות — "פני אריה, פני שור" וכו' — נושאות את הכיסא, וגם את "דמות כמראה אדם" שעל הכיסא וכו'. וגם זה נכון: שהן נושאות יחד עם הכיסא.

כך, בחזון יחזקאל, החיות שפניהן פני אריה ופני שור נושאות את הכיסא, ואף את "דמות כמראה אדם" שעליו: הצורות הבהמיות נושאות את האדם. ועם זאת, נכון גם שהחיות עצמן נושאות יחד עם הכיסא.

וזוהו לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל^{78, 79, 80, 81, 82, 83, 84} כי שרית עם אלקים⁸⁵ כוי היינו שלהיות בבחי' ומדרגת ישראל היינו לי ראש כביכול זה נמשך ע"י

וזוהו פירוש הפסוק: "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים" וכו'. כלומר, להגיע לבחינה ולמדרגה של ישראל, היינו "לי ראש", כביכול, נעשה באמצעות

כעת אפשר להבין את הפסוק על שמו החדש של יעקב. ההגעה למדרגת ישראל, "לי ראש" — כביכול, ראש למעלה — נעשית באמצעות מה שנאמר בהמשך הפסוק.

כי שרית עם אלקים שהוא להיות ביטול היש שע"י נמשך גילוי התענוג ורצון עליון שהוא בחי' ראש וכנ"ל בענין הקב"ה מנענע ראשו כוי

"כי שרית עם אלקים" — כלומר, להביא לביטול ה"יש"; באמצעות נמשכת התגלות התענוג והרצון העליונים, שהם בחינת "ראש", כנזכר לעיל בענין "הקב"ה מנענע ראשו" וכו'.

"כי שרית עם אלקים" פירושו להתגבר על ההסתר של שם אלקים, כלומר לבטל את ה"יש". הדבר ממשיך את התגלות התענוג והרצון העליונים, שהם בחינת ה"ראש" — הנהון הראש של הקב"ה שתואר לעיל.

(וגם ישראל פי' שיר אל^{86, 87} שהוא ג"כ ענין המשכת תענוג העליון ע"ד שנתבאר ע"פ שיר השירים⁸⁸ וכ"ז [וכל זה] נמשך ע"י כי שרית עם אלקים.

(וגם "ישראל" פירושו "שיר אל", וזהו גם ענין המשכת התענוג העליון, על דרך מה שהתבאר על הפסוק "שיר השירים"; וכל זה נמשך באמצעות "כי שרית עם אלקים".)

אותיות "ישראל" יוצרות גם את הצירוף "שיר אל", וגם השירה היא המשכה של התענוג העליון, כפי שהתבאר במאמר על "שיר השירים". גם המשכה זו נעשית באמצעות "כי שרית עם אלקים".

וזוהו ובלילה שירה עמי⁸⁹ שירו קרי דהיינו שעשועים של הקב"ה והיינו ובלילה ע"י אתהפכא חשוכא לנהורא כוי, ועיין ע"פ לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל ברכות פי' וישלח פע"ח [פרי עץ חיים]

וזוהו "ובלילה שירה עמי" — הכתיב הוא "שירה" והקרי הוא "שירו", כלומר, השעשועים של הקב"ה. וזהו "ובלילה": באמצעות הפיכת החושך לאור וכו'. ועיין בפירוש הפסוק "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל", ברכות, פרשת וישלח, פרק ע"ח,

בפסוק "ובלילה שירה עמי", הכתיב הוא "שירה" והקרי הוא "שירו", כלומר, התענוג של הקב"ה עצמו. הוא בא "בלילה", באמצעות הפיכת החושך לאור. מכאן מתחילה רשימת מקורות בענין שינוי שמו של יעקב, ובראשה מדרש רבה.

ובפי לך לך פמ"ו ובגמרא ובירושלמי ספ"ק [סוף פרק קמא] דברכות ובזח"א [ובזהר חלק א] בפי וישלח קע"ג ב' קע"ד א' ובפי משפטים ק"ה א' ובפי תזריע מ"ה א' ובפי פנחס דרמ"ד א' ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ שמיני בענין ישראל ע"ש):

ובפרשת לך לך, פרק מ"ו; ובגמרא ובירושלמי, סוף פרק א' דברכות; ובזהר, חלק א', פרשת וישלח, קע"ג ע"ב וקע"ד ע"א; ובפרשת משפטים, ק"ה ע"א; ובפרשת תזריע, מ"ה ע"א; ובפרשת פנחס, רמ"ד ע"א. ועיינו ברמ"ז, תחילת פרשת שמיני, בענין ישראל; עיינו שם.)

הרשימה נמשכת במדרש על שינוי שמו של אברהם, בתלמוד הבבלי ובתלמוד הירושלמי בסוף הפרק הראשון של ברכות, בכמה מקומות בזוהר, ובדברי המקובל רבי משה זכות (הרמ"ז) על השם ישראל.

קטע 6 • 131-14

לא ברעש, אלא בקול דממה דקה

13 ג אך אין תכלית הכוונה בביטול זה וכלות הנפש^{90,91,92} זו שישאר כן ממש בבחינה זו ויכלה נפשו מקרב גופו

3. אולם אין תכלית הכוונה בביטול זה ובכלות הנפש הזאת — שהאדם יישאר ממש כך, במדרגה זו, ושנפשו תכלה בתוך גופו;

סעיף ג' עובר לעסוק בתכלית. מטרת הביטול והכמיהה אינה שהנפש תישאר באותה התעלות, או שתצא בפועל מן הגוף מתוך כיסופיה לה.

דהא כבר היתה כן קודם ירידתה בגוף אלא העיקר הוא שאחר כלות הנפש זו ימשיך מלמעלה למטה להיות גילוי אור א"ס למטה.

שהרי כך היא כבר הייתה קודם ירידתה בגוף. אלא העיקר הוא שלאחר כלות הנפש הזאת ימשיך מלמעלה למטה, כדי שיתגלה אור אין סוף למטה.

עוד לפני ירידתה, הנפש כבר הייתה בטלה לחלוטין לפני ה', ולכן אין זו הסיבה לירידתה. העיקר הוא מה שבא לאחר הכמיהה: המשכת אור אין סוף של ה' אל העולם שלמטה.

(וכמ"ש והוא ימשול בך.⁹³ וע' בסש"ב [בספר של בינונים] ס"פ חמשים). וז"ש [וזהו שכתוב] והיו הדברים האלה⁹⁴ כו' תיכף לובכל מאדך כי ההמשכה הוא ע"י התורה

(כמו שנאמר: "והוא ימשול בך"; ועיין בספר של בינונים, בסוף פרק חמישים). וזהו [הטעם] שנאמר: "והיו הדברים האלה" וכו', מיד לאחר "ובכל מאדך": שכן ההמשכה היא באמצעות התורה.

הפסוק "והוא ימשול בך" וסוף פרק ג' בתניא — ספר של בינונים — מובאים כתמיכה. בקריאת שמע, "והיו הדברים האלה על לבכך" בא מיד לאחר "ובכל מאדך": לאחר האהבה החורגת מכל גבול באה התורה, שבאמצעותה נמשך אור ה' למטה.

ולכן נקרא מקרא וקורא בתורה שקורא וממשיך. וכמ"ש מי יעלה בהר הי' כו' אשר לא נשא לשוא נפשו⁹⁵ (תלים כ"ד).

ולכן היא נקראת "מקרא", וכשלומדים תורה "קוראים" בה: האדם קורא וממשיך. וכמו שנאמר: "מי יעלה בהר הוי"ו וכו', "אשר לא נשא לשוא נפשו" (תהילים כ"ד).

הכתובים נקראים "מקרא", ולימוד התורה מכונה "קריאה"; למילה "קורא" יש גם משמעות של קריאה והזמנה: הלומד תורה קורא לאור הי' וממשיך אותו למטה. לאחר מכן מביא אדמו"ר הזקן את הפסוק: "מי יעלה בהר הוי"ו... אשר לא נשא לשוא נפשו".

והקרי נפשי כי כשהוא רק בבחינת נפשו לבד היינו נפש האדם שהיא בבחינת עלייה מלמטה למעלה ע"ד מי יעלה בהר כו'

והקרי הוא "נפשי". שכן כאשר מדובר רק בבחינת נפשו בלבד, כלומר בנפש האדם, שהיא בבחינת עלייה מלמטה למעלה, בדוגמת "מי יעלה בהר" וכו',

בפסוק הכתיב הוא "נפשו", אך הקרי הוא "נפשי". "נפשו" היא נפש האדם העולה מלמטה, בדוגמת "מי יעלה בהר".

שהוא בחי' התפלה ואינו עוסק בתורה ובמצות אח"כ להמשיך אור א"ס מלמעלה למטה נקרא לשוא שהיא בחינת התפילה, ואינו עוסק לאחר מכן בתורה ובמצוות כדי להמשיך אור אין סוף מלמעלה למטה — הרי היא נקראת "לשוא"

העלייה הזאת היא התפילה. אם לאחריה אין האדם עוסק בתורה ובמצוות, הממשיכות את אור אין סוף מלמעלה למטה, העלייה נקראת "לשוא".

(וכמ"ש במ"א ע"פ הקל קול יעקב)⁹⁶ אלא העיקר צ"ל אח"כ בחי' נפשי שהוא המשכת וגילוי אור א"ס למטה

(כמו שנתבאר במקום אחר על הפסוק "הקול קול יעקב"). אלא העיקר הוא שלאחר מכן תהיה בחינת "נפשי", שהיא המשכת אור אין סוף וגילוי למטה.

העיקר הוא בחינת "נפשי": אורו של הקב"ה עצמו נמשך ומתגלה למטה. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על הפסוק "הקול קול יעקב" להרחבה בנושא.

(ועיין בזח"ג [בזהר חלק ג] נ"ה ב' מענין נפשי ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ועוי"ל [ועוד יש לומר] בפ"י נפשי עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' כי תשא בטעמי⁹⁷ מצות בענין ונתנו איש כופר נפשו⁹⁸ כי א"א נפש כל האצילות והיינו כי נפש פירושו רצון כמו אין נפשי אל העם הזה)⁹⁹

(ועיין בזהר חלק ג', נ"ה ע"ב, בענין "נפשי", ובמקדש מלך שם. ועוד אפשר לבאר את "נפשי" על פי מה שנאמר בלקוטי תורה של האריז"ל, פרשת כי תשא, בטעמי המצוות, בענין "ונתנו איש כופר נפשו": שאריך אנפין הוא הנפש של כל האצילות; והיינו, משום שנפש פירושה רצון, כמו "אין נפשי אל העם הזה").

ההערה מציעה דרכים נוספות להבין את "נפשי". על פי האריז"ל, אריך אנפין, שהוא בחינת הרצון, נקרא הנפש של כל האצילות, משום ש"נפש" יכולה להתפרש כרצון, כפי שנאמר בירמיהו בדבריו ה': "אין נפשי אל העם הזה".

(בירמיהו בסי' ט"ו) ופרש"י [ופירש רש"י / ופירוש רש"י] נפשי רצוני¹⁰⁰ וכן ת"י [תרגום יונתן] רעוא גם ע"ד משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] בשבת ס"פ הבונה דר"ת [דראשי תיבות] אנכי¹⁰¹ אנא נפשי כתבית יהבית.

(בירמיהו, פרק ט"ו), ורש"י מפרש: "נפשי — רצוני", וכן גם התרגום יונתן מתרגם "רעוא", רצון. גם על דרך דברי חז"ל בשבת, בסוף פרק הבונה, ש"אנכי" הוא ראשי תיבות "אנא נפשי כתבית יהבית" — "אני עצמי כתבתי ונתתי".

על הפסוק הזה מפרש רש"י "נפשי" כ"רצוני", והתרגום מתרגם זאת במילה הארמית לרצון. גם התלמוד דורש את "אנכי", המילה הראשונה בעשרת הדיברות, כראשי תיבות של "אנא נפשי כתבית יהבית" — "אני עצמי כתבתי ונתתי", כשהמילה "נפשי" מתייחסת לעצמותו של ה'.

וע' מזה בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] מהאריז"ל [מהאריז"ל זכרוננו לברכה] פ' יתרו ע"פ אנכי ובמא"א [ובמאורי אור] אות א' סעיף ק"ג והנה רש"י [רבי שלמה יצחקי] פ"י

וראה על כך בלקוטי תורה של האריז"ל, פרשת יתרו, על הפסוק "אנכי", ובמאורי אור, אות א', סעיף ק"ג. והנה, רש"י מפרש

אדמו"ר הזקן מפנה לדברי האריז"ל על "אנכי" ולספר המונחים הקבליים מאורי אור. הוא מציין שרש"י מפרש את "אנא נפשי" שבגמרא בפשטות: "אני עצמי".

אנא נפשי¹⁰² אני בעצמי ויש לפרש נפשי כתבית יהבית ע"ד מ"ש ברבות ר"פ תרומה בפ"י ויקחו לי תרומה¹⁰³ כביכול לי אתם לוקחים¹⁰⁴ גם ע"ד מ"ש

את "אנא נפשי" — "אני עצמי"; ואולם אפשר לפרש את "נפשי כתבית יהבית" על דרך הנאמר במדרש רבה, בתחילת פרשת תרומה, על פירוש "ויקחו לי תרומה": "כביכול, אותי אתם לוקחים". וכן על דרך הכתוב,

אדמו"ר הזקן מציע כאן משמעות עמוקה יותר: בתורה שנתן ה' הוא מסר את עצמותו ממש, כפי שאומר המדרש על "ויקחו לי תרומה": "כביכול, אותי אתם לוקחים".

כי בו שבת וינפש^{106, 105} ות"א [ותרגום אונקלוס] **ונח¹⁰⁷ ועי' בהרמב"ן** [בהרבי משה בן נחמן] **פי' תשא שם ובזח"ב**
[ובזהר חלק ב'] **ויקהל** (דר"ד סע"ב [סוף עמוד ב])

"כי בו שבת וינפש", והתרגום אונקלוס מתרגם "ונח"; וראה ברמב"ן על פרשת כי תשא שם, ובזהר חלק ב', ויקהל (דר"ד סע"ב),

קשר נוסף: בפסוק על שבת נאמר שהי' שבת וינפש" — מילה מאותו שורש כמו "נפש", שאונקלוס מתרגם "ונח". על כך מובאים דברי הרמב"ן על הפסוק והזהר בפרשת ויקהל.

ובפי' נשא (קכ"ב ב') ועמ"ש בדי"ה והיה מספר בניי [בני ישראל]¹⁰⁸ **גבי ונחה עליו רוח¹⁰⁹ הי' ומי"ש במי"א פי' ריח ניחוחי.¹¹⁰**

ובפרשת נשא (קכ"ב ב'); וראה מה שכתוב בדיבור המתחיל "והיה מספר בני ישראל" בעניין "ונחה עליו רוח הי'", ומה שכתוב במקום אחר על פירוש "ריח ניחוחי".

הזהר בפרשת נשא ומאמרי אדמו"ר הזקן על "ונחה עליו רוח הי'" ועל "ריח ניחוחי" מובאים אף הם בהקשר זה, משום ש"ונחה" ו"ניחוח" קשורות לשורש של מנוחה. כל הדרשות הללו מבארות ש"נפשי" פירושה המשכה של רצונו ועצמותו של הי'.

וזי"ש [וזהו שכתוב] **אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים שהתכלית המכוון של יציאת מצרים ממטה למעלה הוא כדי להיות לכם לאלקים שיומשך גילוי אור א"ס ב"ה למטה**

וזהו שנאמר "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים": התכלית המכוונת של יציאת מצרים, מלמטה למעלה, היא "להיות לכם לאלקים" — שהגילוי של אור אין סוף ברוך הוא יומשך למטה.

עתה מתפרש הפסוק עצמו: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים". יציאת מצרים, שהיא העלייה מלמטה, נועדה ל"להיות לכם לאלקים" — להמשכת אור אין סוף אל העולם התחתון.

וזהו להיות לכם כוי (וזי"ש [וזהו שכתוב] **שמות ג' י"ב בהוציאך כוי תעבדון כוי ועמ"ש במי"א עי"פ הסבי עיניך מנגדי^{111, 112} כוי)**

וזהו "להיות לכם" כוי. (וזהו שנאמר בשמות ג': י"ב: "בהוציאך וכו', "תעבדון" וכו'; וראה מה שכתוב במקום אחר על הפסוק "הסבי עיניך מנגדי" וכו').

זהו גם פירוש דברי הי' למשה: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" — יציאת מצרים הובילה למתן תורה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על הפסוק "הסבי עיניך מנגדי", העוסק באותו עניין.

וכן לאליהו הראו זה גי"כ שתכלית המכוון הוא ההמשכה כמ"ש (מלכים א' ס"י י"ט) לא ברעש¹¹³ הי' ואחר הרעש אש לא באש¹¹⁴ הי' פי'

וכך הראו גם לאליהו, שהתכלית המכוונת היא ההמשכה, כמו שנאמר (מלכים א', פרק י"ט): "לא ברעש הוי", ואחר הרעש אש; לא באש הוי". ופירוש הדבר:

גם אליהו הנביא, בהר חורב, הראו את אותו רעיון: הי' לא היה ברעש ולא באש. התכלית היא ההמשכה, ולא העלייה הסוערת.

כי הרעש הוא ענין האופנים וחיות שמתנשאים ברעש גדול מחמת השגתם שהוא ית' קדוש ומובדל.

שהרעש מתייחס לאופנים ולחיות, המתנשאים ברעש גדול מתוך השגתם שהוא יתברך קדוש ונבדל.

הרעש מסמל את המלאכים הנקראים אופנים וחיות, שכפי שאומרים בתפילות, מתנשאים "ברעש גדול" מתוך יראתם כשהם משיגים שהי' קדוש ונעלה מהם לאין ערוך. התעוררותם היא עלייה מלמטה.

והוי' צבאות אות הוא בצבא שלו.¹¹⁵ שמאות אחת בלבד משם הוי' מתהווים וחיים כל צבאי צבאות

כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא]¹¹⁶

כו'. 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133.

ו"הוי' צבאות" [פירושו] "אות הוא בצבא שלו": מאות אחת בלבד משם הוי' מתהווים וחיים כל צבאות הצבאות, כפי שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "ביו"ד נברא העולם הבא" וכו'.

הגמרא מפרשת "הוי' צבאות" כ"אות הוא בצבא שלו": די באות אחת משם הוי' כדי לברוא ולקיים את כל הצבאות העליונים, כשם שהעולם הבא נברא ביו"ד. הפסקה הבאה מסיקה שזו הסיבה שהמלאכים מרעשים ברעש גדול.

14 ולכן הם מרעשים ברעש גדול ועכ"ז [ועם כל זה] לא ברעש¹³⁴ הוי' פי' שאין גילוי הוי' נמשך ומתפשט

ומתלבש בבחי' הרעש

לכן הם מקימים רעש גדול, ואף על פי כן "הוי' אינו ברעש": כלומר, גילוי הוי' אינו נמשך, מתפשט ומתלבש בבחינת הרעש;

מכיוון שאות אחת משם הוי' בוראת ומחיה אותם, המלאכים נרעשים ומקימים רעש גדול. ואף על פי כן, "הוי' אינו ברעש": גילוי השם אינו שורה בתוך התרגשותם.

אלא הרעש הוא להי' ממטה למעלה¹³⁵ להיות נכלל ובטל בבחי' הוי' אבל עכ"ז [עם כל זה] אין שם הוי' שורה ומתלבש ברעש.

אלא הרעש הוא להוי', מלמטה למעלה, כדי להיכלל ולהתבטל בבחינת הוי'; ואף על פי כן, שם הוי' אינו שורה ואינו מתלבש ברעש.

הרעש של המלאכים הוא תנועה כלפי מעלה, כמיהתם להיכלל ולהתבטל בהוי'. אך התפרצות כלפי מעלה, עזה ככל שתהיה, אינה כלי שבו השם עצמו שורה.

וכן ואחר הרעש אש¹³⁶ הוא בחי' התלהבות והתלהטות של השרפים (ועמ"ש במ"א ע"פ שחורה אני^{137, 138} שגם באדם יש ב' בחינות אלו רעש הוא חיצוניות הלב ואש הוא בחינת פנימית)

וכן "ואחר הרעש אש": זו בחינת הלהט והבעירה של השרפים (ועיינו כמה שנכתב במקום אחר על הפסוק "שחורה אני", שגם באדם יש שתי בחינות אלה: רעש הוא החיצוניות של הלב, ואש היא בחינת הפנימיות);

האש שאחרי הרעש היא הלהט הנוצר של השרפים, ששם מבטא את היותם בוערים. גם באדם יש את שתי הבחינות: הרעש הוא ההתרגשות החיצונית של הלב, והאש היא הבעירה הפנימית, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן על הפסוק "שחורה אני".

ועכ"ז [ועם כל זה] לא באש הוי' שאין שם הוי' מתגלה ומתלבש בבחי' האש רק שהאש הוא להוי' כנ"ל
אלא ע"י ואחרי האש קול דממה דקה^{144, 143, 142, 141, 140, 139} תמן קאתי מלכא

ואף על פי כן, "הוי' אינו באש": שם הוי' אינו מתגלה ומתלבש בבחינת האש; האש היא רק להוי', כנזכר לעיל. אלא
שעל ידי "ואחרי האש קול דממה דקה" — "שם בא המלך",

הי' אינו באש גם כן, שכן גם האש אינה אלא כמיהה אל הוי'. הוא נמצא ב"קול דממה דקה": שם, כפי שעולה מסיפורם של רב ששת ותהלוכת
המלך בתלמוד, "בא המלך".

והיינו ע"י התורה שהיא המשכנת וגילוי אור א"ס ב"ה מלמעלה למטה כמ"ש ואשים דברי בפ"ך¹⁴⁵ כו'
וזהו על ידי התורה, שהיא המשכנת וגילוי מלמעלה למטה של אור אין סוף, ברוך הוא, כמו שכתוב: "ואשים דברי
בפ"ך" וכו'.

קול דממה דקה הוא התורה, שעל ידה נמשך אור אין סוף מלמעלה למטה, כפי שה' אומר: "ואשים דברי בפ"ך".

(ונק' קול דממה דקה ע"ד דברי חכמים בנחת נשמעים¹⁴⁶ כמ"ש במ"א על הזהר פ' ¹⁴⁷ וירא) (דק"ב ע"א
ע"ש).

(והיא נקראת "קול דממה דקה" בדומה ל"דברי חכמים בנחת נשמעים", כפי שנתבאר במקום אחר על הזהר, פרשת
וירא) (דף ק"ב ע"א, עיינו שם).

התורה נקראת "קול דממה דקה" משום שכדברי קהלת, "דברי חכמים בנחת נשמעים": היא באה בנחת, בלי התרגשות. אדמו"ר הזקן מפנה
לביאורו במקום אחר על קטע מהזהר.

ומ"מ צ"ל תחלה רעש ואש שאז ע"י ההעלאה שבתחלה נמשך אח"כ אור א"ס בעסק התורה וכמ"ש
לעיל שמבחי' הרעש נעשה שער בשי"ן ימין ושער בשמאל שער בחי' שער רישיה כעמר נקא¹⁴⁸
שהן הלכות התורה.

ובכל זאת, תחילה צריכים להיות רעש ואש, שכן אז, כאמצעות העלייה שבתחילה, נמשך לאחר מכן אור אין סוף
בלימוד התורה. וכפי שנתבאר לעיל: מבחינת הרעש נעשה שער בשי"ן ימנית, ושער בשי"ן שמאלית. שער שבשמאל
הוא בחינת "שער רישיה כעמר נקא", והם הלכות התורה;

ובכל זאת, הרעש והאש צריכים לבוא תחילה, משום שעליית התפילה מכינה את ההמשכה כאמצעות התורה. האותיות של רעש יכולות
להסתדר מחדש וליצור שער, או שער; השער שבשמאל הוא "שער רישיה כעמר נקא" שבחזון דניאל, והוא מסמל את הלכות התורה.

ושער בימין זה השער להי' ¹⁴⁹ בחינת מצות כו'. ועמ"ש ע"פ כי תשמע בקול ¹⁵⁰ ועיין בזהר פי בלק (דקצ"ג ב')

ושער שבימין הוא "זה השער להי'", בחינת המצוות וכו'. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "כי תשמע בקול", וכן בזוהר, פרשת בלק (דף קצ"ג ע"ב).

השער שבימין הוא "זה השער להי'", והוא מסמל את המצוות. אדמו"ר הזקן מוסיף הפניות למאמרו על "כי תשמע בקול" ולזוהר על "קול דממה דקה".

מענין קול דממה דקה ובפי' צו (ד"ל ע"ב) והוא בחי' קלא פנימאה הנז' [הנזכר] בזהר ואתחנן (דרס"א ע"א) ¹⁵¹ בעניין "קול דממה דקה", ובפרשת צו (ל ע"ב). זו בחינת "קלא פנימאה", הקול הפנימי, המוזכר בזוהר, פרשת ואתחנן (רס"א ע"א);

ההפניות ממשיכות לזוהר על פרשת צו. אדמו"ר הזקן מזהה את הקול הדק והשקט עם "הקול הפנימי" שעליו מדבר הזוהר בפרשת ואתחנן.

ועיין בפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] שם גמרא חגיגה (דף ט"ז רע"א) וע' מהרש"א [מהרש"א] שם בח"א [בחלק א'] (פ"ט דברכות נ"ח א').

וראו את פירוש הרמ"ז שם. גמרא, חגיגה (דף ט"ז רע"א); וראו את המהרש"א שם, בחידושי אגדות (פרק ט' בברכות, נ"ח ע"א).

הפניות נוספות: פירוש הרמ"ז על אותו זוהר, והדיון בתלמוד על מראהו של אליהו בחגיגה. חידושי אגדות של המהרש"א מצוטטים על הקטע בברכות (נ"ח ע"א), שבו "המלך בא" בדממה.

רבות בראשית (פכ"ד) תזריע (ר"פ ט"ו) בקהלת רבה (דף פ"ד א') בפסוק הולך אל דרום ¹⁵² זח"ג [זהר חלק ג] פנחס (דרכ"ג סע"ב [סוף עמוד ב] דרכ"ז סע"ב [סוף עמוד ב]).

מדרש רבה, בראשית (פרק כ"ד); תזריע (תחילת פרק ט"ו); קהלת רבה (דף פ"ד ע"א), על הפסוק "הולך אל דרום"; זוהר, חלק ג', פנחס (סוף רכ"ג ע"ב; סוף רכ"ז ע"ב).

רשימת ההפניות מסתיימת במדרש רבה על בראשית, תזריע וקהלת, האחרון על הפסוק "הולך אל דרום", וכן בזוהר על פנחס.

אולם כל ההמשכות הנמשכים הם כעת בכחי העלם ועיקר הגילוי יהיה לעי' [לעתיד לבוא] בתח"מ [בתחיית המתים] כשיתעלו כל נשמות ישראל

אולם כל ההמשכות הנמשכות כעת הן במצב של העלם, ועיקר הגילוי יהיה לעתיד לבוא, בתחיית המתים, כאשר כל נשמות ישראל יתעלו;

כאן מוסיף המאמר נקודה הנוגעת לזמן. כל ההמשכות שנעשו באמצעות התורה והמצוות נסחרות כעת; הן יתגלו במלואן רק לעתיד לבוא, בתחיית המתים, כאשר כל נשמה יהודית תתרומם.

כי לא ידח ממנו נדח¹⁵³ כתיב כולך יפה רעיית¹⁵⁴ ואזי יקויים מ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד¹⁵⁵ כשכולנו כאחד אזי ברכנו כו'.

כי נאמר "לא ידח ממנו נדח"; "כולך יפה רעיית"; ואז יתקיים מה שנאמר: "ברכנו אבינו כולנו כאחד" — כשכולנו כאחד, אז "ברכנו" וכו'.

אף נשמה לא תישאר בחוץ, כי "לא ידח ממנו נדח", ובשיר השירים נאמר: "כולך יפה רעיית". אז תתקיים התפילה "ברכנו אבינו כולנו כאחד": הברכה באה כאשר כולם מאוחדים.

וכל מעשה המצות ועסק התורה שבעוה"ז הוא להמשיך אור א"ס אלא שכעת אינו מתגלה והוא

וכל מעשה המצוות ועסק התורה בעולם הזה נועדו להמשיך אור אין סוף; אלא שכעת הוא אינו מתגלה, והוא

כל מצווה וכל רגע של לימוד תורה בעולם הזה ממשיכים אור אין סוף, אלא שכעת האור עדיין אינו נראה.

כמו מתן בסתר¹⁵⁶ ולע"ל [ולעתיד לבוא] שכר מצוה יתגלה מן המצוה עצמה (ועמ"ש ע"פ הבאים ישרש יעקב).^{157, 158}

כמו "מתן בסתר"; ולעתיד לבוא שכר המצווה יתגלה מתוך המצווה עצמה (וראו מה שכתוב על הפסוק "הבאים ישרש יעקב").

הדבר דומה ל"מתן בסתר", הניתן בלי שהמקבל יודע. לעתיד לבוא יתגלה שכרה של כל מצווה מתוך המצווה עצמה, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן על הפסוק "הבאים ישרש יעקב".

וזהו זורע צדקות מצמיח ישועות¹⁵⁹ מלשון וישע הי' אל הבל¹⁶⁰ ואל מנחתו שיהיה גילוי אור א"ס למטה בגופות דייקא במדרגה יותר גבוהה גם מגי"ע [מגן עדן] העליון

וזהו "זורע צדקות מצמיח ישועות" — "ישועות" מלשון "וישע הי' אל הבל ואל מנחתו": שאור אין סוף יתגלה למטה, בגופים דווקא, במדרגה גבוהה אף יותר מגן עדן העליון;

הברכה "זורע צדקות מצמיח ישועות" מתארת זאת: המצוות שנוצרות כעת יצמיחו פרי בעתיד. אדמו"ר הזקן דורש את "ישועות" מלשון "וישע" — פנייתו של הי' אל מנחתו של הבל: גילוי אור אין סוף בגופים, במדרגה גבוהה אף יותר מגן עדן העליון.

שהרי אפילו הצדיקים הגדולים אברהם ומושה שהם ברום המעלות שבגי"ע [שבגן עדן] העליון יתלבשו בגופות ויקומו בתח"ה [בתחיית המתים] וכו',

שהרי גם הצדיקים הגדולים, אברהם ומושה, העומדים בשיא המעלות שבגן עדן העליון, יתלבשו בגופים ויקומו בתחיית המתים וכו';

לכן גם אברהם ומושה, העומדים בפסגת גן עדן העליון, יחזרו להתלבש בגופים בתחיית המתים: הגילוי בתוך גוף יעלה אפילו על הגילוי שיש להם שם.

והיינו מפני שבעוה"ז יכול להיות גילוי גדול יותר משום דנעוץ סופן בתחלתן^{162, 161} וסוף מעשה¹⁶³ עלה במחשבה תחלה. וזהו להיות לכם לאלקים להיות לעתיד:¹⁶⁴

וזה מפני שבעולם הזה יכול להיות גילוי גדול יותר, משום ש"סופן נעוץ בתחילתן" ו"סוף מעשה עלה במחשבה תחילה". וזהו "להיות לכם לאלקים": "להיות" לעתיד לבוא.

בעולם הזה יכול להיות גילוי גדול יותר, משום שכפי שנאמר בספר יצירה, "סופן נעוץ בתחילתן": מה שבא אחרון במעשה היה ראשון במחשבתו של ה'. לכן "להיות לכם לאלקים" מדבר על העתיד, שבו יושלם הגילוי הזה.

קטע 7 • 15-17

הוי' כאלקים

15 ד אני הוי' אלקיכם. הנה יעקב אמר ושבתי בשלום¹⁶⁵ כו' והיה הוי' לי לאלקים פי' ששם הוי' מורה על בחינת גילוי האור להוות ולהחיות יהי' [יהיה] גילוי זה נחשב אצלו רק

ד. "אני הוי' אלקיכם". יעקב אמר: "ושבתי בשלום" וכו', "והיה הוי' לי לאלקים". כלומר, שם הוי', המורה על גילוי האור כדי להוות ולהחיות, ייחשב בעיניו רק

סעיף ד' מסביר את האמירה השנייה "אני הוי' אלקיכם". יעקב נדר: "והיה הוי' לי לאלקים" — הוי', השם המהווה ומחיה, יהיה בעיניו רק כמו אלקים.

כמו שם אלקים המעלים והמסתיר והיינו עי"י [על ידי] גילוי אור א"ס ב"ה שלמעלה מעלה מבחינת שם הוי' וכמ"ש בפ' ויצא על פסוק זה.

כמו שם אלקים, המעלים ומסתיר. והיינו באמצעות גילוי אור אין סוף ברוך הוא, שלמעלה מעלה מבחינת שם הוי', כפי שמוסבר בפרשת ויצא על פסוק זה.

אלקים הוא השם המעלים ומסתיר. לעומת גילוי נעלה הרכה יותר של אור אין סוף, שלמעלה אפילו משם הוי' עצמו, הוי' ייראה כמו שם שמעלים ומסתיר, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן בתורה אור, פרשת ויצא.

16 וכך לעי"ל [לעתיד לבוא] שהוא יום שכולו ארוך דהיינו שאין בו ראש וסוף כלל מחמת גילוי בחינת א"ס שאין לו תחלה ותכלה

וכך יהיה לעתיד לבוא, שהוא "יום שכולו ארוך", כלומר, שאין בו ראשית וסוף כלל, משום שתתגלה בחינת אין סוף, שאין לו התחלה ואין לו תכלה.

כך יהיה גם לעתיד לבוא, הנקרא "יום שכולו ארוך": לא יהיו בו התחלה וסוף, משום שהאין-סוף, שאין לו התחלה וסוף, יתגלה.

לכן ע"ז נאמר אני הוי' אלקיכם ששם הוי' יהי [יהיה] נחשב אז כמו בחינת שם אלקים מפני שיתגלה הארה גדולה ועצומה מאור א"ס ב"ה שלמעלה מבחינת שם הוי'

ולכן נאמר על כך: "אני הוי' אלקיכם" — שם הוי' ייחשב אז כמו בחינת שם אלקים, משום שתתגלה הארה גדולה ועצומה מאור אין סוף ברוך הוא, שלמעלה מבחינת שם הוי';

לכן הסיום "אני הוי' אלקיכם" פירושו, ששם הוי' יהיה אז כמו שם אלקים, שהוא שם המעלים, לעומת האור העצום של אין סוף שיתגלה למעלה ממנו.

והיינו התגלות שמו הגדול (ואפ"ל [ואפשר לומר] שזהו מ"ש ב"פ [ב' פעמים] כי אם ישראל¹⁶⁶ יהיה שמך¹⁶⁷ היינו פעם הראשון שנאמר לו ע"י המלאך) (וישלח ל"ב כ"ט) זהו המכוון ענין גילוי שם הוי' שזהו בחי' כי שרית עם אלקים.

כלומר, תתגלה שמו הגדול. (ואפשר לומר שזהו הטעם לכך שנאמר פעמיים "כי אם ישראל יהיה שמך": בפעם הראשונה, כשנאמר לו הדבר מפי המלאך) (וישלח ל"ב כ"ט), הכוונה היא לגילוי שם הוי', שהיא בחינת "כי שרית עם אלקים";

האור הנעלה הזה הוא "שמו הגדול". אדמו"ר הזקן מציע שזהו הטעם לכך שיעקב נצטווה פעמיים ששמו יהיה ישראל: בפעם הראשונה, מפי המלאך, הכוונה הייתה לגילוי שם הוי', שעליו נאמר "כי שרית עם אלקים".

וזהו הגילוי שהיה בהר סיני, ופעם שני שנאמר לו מהקב"ה בעצמו כי אם ישראל יהיה שמך (שם ל"ה יו"ד) זהו המכוון גילוי בחי' גבוה יותר.

וזהו הגילוי שהיה בהר סיני; ובפעם השנייה, כשנאמר לו הדבר מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו: "כי אם ישראל יהיה שמך" (שם ל"ה יו"ד), הכוונה היא לגילוי של בחינה נעלית יותר.

הגילוי הראשון היה הגילוי שניתן במתן תורה בסיני. בפעם השנייה, כשהקב"ה עצמו אמר ליעקב "ישראל יהיה שמך", הייתה הכוונה לגילוי נעלה עוד יותר.

כנודע שיש ב' שמות הוי' ופסיק טעמא בינייהו כו' ושם הוי' דלעילא זהו ענין שמו הגדול יהא שמה רבא מברך כו'

כידוע, יש שני שמות הוי', וביניהם פיסוק בטעמים וכו'; ושם הוי' שלמעלה הוא עניינו של "שמו הגדול" — "יהא שמה רבא מברך" וכו';

יש שני שמות הוי', כפי שנאמר בפסוק "הוי' הוי'", וביניהם יש הפסק: שם הוי' תחתון ושם הוי' עליון. הוי' העליון הוא "שמו הגדול", שאנו מבקשים בקדיש שיתגלה.

וזוהו הגילוי שיהי' [שיהיה] לע"ל [לעתיד לבוא] בב"א [במהרה בימינו אמן], וע' במהרמ"א [במהר"ם אלשיך] פ' וישלח שהעיר ג"כ מזה שנאמר לו כן ב"פ [ב' פעמים] וכן בעין יעקב ספ"ק [סוף פרק קמא] דברכות¹⁶⁸ העירו קצת המפרשים¹⁶⁹ מזה ולפמשי"כ [ולפי מה שכתוב] א"ש [אתי שפיר].

וזוהו הגילוי שיהיה לעתיד לבוא במהרה בימינו, אמן. ועיין במהרמ"א, פרשת וישלח, שגם העיר על כך שנאמר לו הדבר פעמיים; וכן בעין יעקב, בסוף פרק ראשון דברכות, העירו על כך מעט מן המפרשים; ולפי מה שכתבנו, הדבר מיושב היטב.

שם הוי' העליון הוא הגילוי שיהיה לעתיד לבוא. האלשיך וכמה מפרשים בעין יעקב הקשו מדוע ניתן ליעקב השם ישראל פעמיים, והביאור הזה מיישב את שאלתם.

17 ומ"ש אלקיכם אלקים שלכם כי ישראל הם הממשיכים התגלות העצום ההוא שעיי' שם הוי' כאלקים חשוב וכמ"ש עד יעבור עמך¹⁷⁰ הוי' והיינו ע"י ההעלאה דבחינת יציאת מצרים וההמשכה. ומ"מ כתיב אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים.

ועל מה שנאמר "אלקיכם" — אלקים שלכם: ישראל הם שממשיכים את אותה התגלות עצומה, שבאמצעותה שם הוי' נחשב כאלקים, כמו שנאמר: "עד יעבור עמך הוי'"; והדבר נעשה באמצעות העלייה, בחינת יציאת מצרים, ולאחריה ההמשכה. ואף על פי כן נאמר: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים",

"אלקיכם" מתפרש כ"אלקים שלכם": ישראל הם שממשיכים את ההתגלות העצומה, שלפניה הוי' נחשב כאלקים. הפסוק "עד יעבור עמך הוי'" נדרש לומר שישראל ממשיכים התגלות שלמעלה משם הוי', באמצעות עלייתם ביציאה ממצרים וההמשכה שבאה אחריה.

כי גם כלות הנפש שממטה למעלה שהוא בחי' יציאת מצרים הוא ע"י אשר הוצאתי כו' כי אלמלא עוזרו¹⁷¹ כו' וכמ"ש כי יעמוד לימין אביון¹⁷² להושיע משופטי נפשו כו' וכנ"ל.

מפני שגם כלות הנפש מלמטה למעלה, שהיא בחינת יציאת מצרים, באה באמצעות "אשר הוצאתי" וגו', כי "אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו" וגו'. וכמו שנאמר: "כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו" וגו', וכאמור לעיל.

ובכל זאת, הפסוק אומר "אשר הוצאתי אתכם": גם הכמיהה של הנשמה לעלות מלמטה למעלה, יציאת מצרים שלה, באה בעזרת ה'. בלי עזרתו האדם לא היה יכול להתגבר על יצרו, והוא "עומד לימין האביון".

קטע 8 • 181-20

שלושה עמודים, קריאת שמע וציצית

18 והנה על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח [גמילות חסדים].¹⁷³ פי עבודה הוא

העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] שמלמטה למעלה

והנה, "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים". פירוש העבודה הוא העלאת מ"ן מלמטה למעלה,

המשנה באבות אומרת שהעולם עומד על שלושה דברים: תורה, עבודה וגמילות חסדים. "עבודה" היא העלאת מ"ן, כלומר הקרבה העולה מלמטה.

דהיינו ביטול היש והוא ענין ק"ש [קריאת שמע] ויצ"מ [ויציאת מצרים] ותפלה כנ"ל ותורה וגמ"ח [וגמילות חסדים] הן ההמשכות מלמעלה למטה שלאחר ההעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] התורה היא המשכה בבחינת פנימית כמ"ש ותורתך בתוך מעי¹⁷⁴ וגמ"ח [וגמילות חסדים] הוא ההמשכה בחיצוניות כמ"ש בצדקה תכונני¹⁷⁵ כו'.

כלומר ביטול ה"יש", וזהו ענינם של קריאת שמע, יציאת מצרים ותפילה, כנזכר לעיל. התורה וגמילות החסדים הן ההמשכות מלמעלה למטה, הבאות לאחר העלאת מ"ן: התורה היא המשכה בפנימיות, כמו שנאמר "ותורתך בתוך מעי", וגמילות החסדים היא המשכה בחיצוניות, כמו שנאמר "בצדקה תכונני" וכו'.

העבודה היא ביטול ה"יש" המתרחש בקריאת שמע, ביציאת מצרים היומיומית ובתפילה. התורה וגמילות החסדים הן שתי הדרכים שבהן אור ה' נמשך לאחר מכן: התורה בפנימיות, "בתוך מעי", וגמילות החסדים בחיצוניות, באמצעות צדקה.

אמנם כתיב חסדי ה' כי לא תמנו. חסדי לשון רבים היינו ב' בחי' חסד וכמ"ש בזח"ג [בזהר חלק ג] (דקל"ג ב')¹⁷⁶

אולם נאמר: "חסדי הוי' כי לא תמנו". "חסדי" הוא לשון רבים, כלומר שתי בחינות של חסד, כפי שנאמר בזהר חלק ג' (קל"ג ע"ב):

הפסוק "חסדי הוי'" משתמש בלשון רבים, ומצביע על שני סוגי חסד, כפי שנאמר בזהר: "יש חסד ויש חסד".

אית חסד ואית חסד,¹⁷⁷ האי הוא הבחי' חסד העליון שיתגלה לע"ל [לעתיד לבוא] וע"ז נאמר וחסדי מאתך לא ימוש¹⁷⁸ ונקי רב חסד.¹⁷⁹

"יש חסד ויש חסד". הראשון הוא בחינת החסד העליון, שיתגלה לעתיד לבוא, ועליו נאמר "וחסדי מאתך לא ימוש"; והוא נקרא "רב חסד".

הראשון הוא החסד העליון, שיתגלה רק לעתיד לבוא. עליו אומר ישעיהו "וחסדי מאתך לא ימוש", והוא נקרא "רב חסד".

אמנם הרי אי אפשר שיהי' [שיהיה] ההתגלות אור מלמעלה אם לא שיהיה בחינת כלי ומכון לשבתו

אך הרי אין אפשרות שתהיה התגלות של אור מלמעלה בלי שתהיה בחינת כלי ו"מכון לשבתו",

אולם אור מלמעלה יכול להתגלות רק אם יש כלי לקבלו, "מכון לשבתו".

והיינו בחי' חסד הבי' דעליה אמרו וכמה גופין תקינת לון¹⁸⁰ כו' חסד דרועא ימינא¹⁸¹ שהוא בחי' כלי לגילוי אור בחינת ורב חסד הנ"ל

וזוהי בחינת החסד השני, שעליו אמרו "וכמה גופין תקינת לון" וכו', "חסד דרועא ימינא", שהוא בחינת כלי לגילוי האור של בחינת "ורב חסד" הנזכרת לעיל.

הכלי הזה הוא החסד השני, שעליו נאמר בתיקוני זוהר, בפתח אליהו, שה' התקין לספירות "גופים": "חסד, זרוע ימין". מידת חסד מוגדרת זו מכילה את האור הבלתי מוגבל של "רב חסד".

(ועמ"ש בד"ה הוי' יחתו מריביו^{182, 183} מענין כי בחינת חסד כו'¹⁸⁴ ועמ"ש בד"ה והיה מספר בניי [בני ישראל]¹⁸⁵ בפ"י וענין כי גדול יום יזרעאל)¹⁸⁶

(ועיין במה שנכתב בדיבור המתחיל "הוי' יחתו מריביו" בעניין שתי בחינות החסד וכו'; וכן במה שנכתב בדיבור המתחיל "והיה מספר בני ישראל" בפירוש ובעניין "כי גדול יום יזרעאל").

אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים בלקוטי תורה, שבהם מוסברים בהרחבה שני סוגי החסד.

וכלי זה למטה זהו ענין גמילות חסדים חסד דרועא ימינא וכל אברי הגוף נמשכין אחר הימין כו',

וכלי זה למטה הוא ענין גמילות חסדים, "חסד דרועא ימינא"; וכל אברי הגוף נמשכים אחר הימין וכו'.

למטה, הכלי הזה הוא קיום גמילות חסדים, חסד בבחינת "זרוע ימין". הדברים מוסיפים שכל אברי הגוף נמשכים אחר הימין.

וכמ"כ [וכמו כן] יש כי בחינות תורות היינו מ"ש בתורת הוי' חפצו ובתורתו יהגה פי' תורת ה' היא בחינת תורה שלמעלה חכמה עילאה ותתגלה לעתיד לבוא.^{187, 188}

וכמו כן יש שתי בחינות בתורה, כפי שנאמר: "רצונו בתורת הוי', ובתורתו יהגה". פירוש הדברים: "תורת הוי'" היא בחינת התורה שלמעלה, חכמה עילאה, והיא תתגלה לעתיד לבוא;

גם בתורה יש שתי בחינות, כפי שמשמע מן הפסוק: "רצונו בתורת הוי', ובתורתו יהגה". "תורת הוי'" היא התורה שלמעלה, חכמה עילאה, שתתגלה רק לעתיד לבוא.

19 וכלי ומכון לשבתה היא בחיי תורה שלמטה חכמה תתאה ועי' נאמר ובתורתו יהגה. וזהו ענין ב"פ ב'י

פעמים] אני הו'י אלקיכם הא' קאי על היום לעשותם¹⁸⁹

והכלי והמקום שבו היא שורה הוא בחינת התורה שלמטה, חכמה תתאה, ועל כך נאמר: "ובתורתו יהגה". וזהו פירוש "אני הו'י אלקיכם" שנאמר פעמיים: הראשון מתייחס ל"היום לעשותם",

הכלי לתורה שלמעלה הוא התורה שלמטה, חכמה תתאה, שהאדם לומד ונקראת "תורתו". כך מתבאר הכפל ב"אני הו'י אלקיכם": הראשון מתייחס ל"היום לעשותם", לעבודתנו בעולם הזה.

שהוא בחינת התורה שלמטה וחסד דרועא ימינא שחכמה וחסד זה הוא בחינת כלי לקבל גילוי תורת ה'

וחסד דלגא¹⁹⁰ שיתגלו לע"ל [לעתיד לבוא] בב"א [במהרה בימינו אמן]

שהוא בחינת התורה שלמטה ו"חסד, הזרוע הימנית": חכמה וחסד אלה הם בחינת כלי לקבלת הגילוי של "תורת הו'י" ושל החסד הפנימי, שיתגלו לעתיד לבוא, במהרה בימינו, אמן;

המדרגה הראשונה היא התורה שלמטה והחסד שבזרוע הימנית — לימוד התורה ועשיית חסד שלנו בזמן הזה. הם כלים לתורה שלמעלה ולחסד הפנימי, שיתגלו לעתיד לבוא.

שהוא ענין אני הו'י אלקיכם הנאמר שנית (וע' באדר"ר [באדרא רבא] דקל"ח ב') ולכן קבעו פסוק זה בקי"ש

[בקריאת שמע].

וזהו פירוש "אני הו'י אלקיכם" שנאמר בפעם השנייה (ועי' באידרא רבא, 138b). לכן קבעו פסוק זה בקריאת שמע.

"אני הו'י אלקיכם" השני מתייחס לגילוי העתידי הזה. משום כך קבעו חכמים פסוק זה בקריאת שמע.

כי הנה מבואר למעלה דיצי"מ [דיציאת מצרים] שייך לקי"ש [לקריאת שמע] כי יצי"מ [יציאת מצרים] זהו לצאת

מהמצרים וגבולים להיות ביטול היש

שהרי הוסבר לעיל שיציאת מצרים שייכת לקריאת שמע, כי יציאת מצרים פירושה לצאת מן המצרים והגבולות, ולהגיע לביטול היש,

כפי שהוסבר לעיל, יציאת מצרים שייכת לקריאת שמע, משום שיציאה ממצרים פירושה לצאת מן המצרים והגבולות של תחושת העצמי — ביטול היש.

וזהו ענין למס"נ [למסירות נפש] באחד שבק"ש [שבקריאת שמע], וגם כי עי' ביטול היש כי שרית עם אלקים

עיי' נמשך בחי' לי ראש שזהו ענין שמע ישראל¹⁹¹ כו',

וזהו ענין מסירות נפש ב"אחד" שבקריאת שמע. ועוד, באמצעות ביטול היש — "כי שרית עם אלקים" — נמשכת בחינת "לי ראש", וזהו ענין "שמע ישראל" וכו'.

זהו מסירות הנפש שבמילה "אחד" בקריאת שמע. הדבר מקביל גם ל"כי שרית עם אלקים": באמצעות כך ישראל נעשים "לי ראש", ראש שלמעלה, כפי שנאמר "שמע ישראל".

והנה זהו בחינת עבודה שהיא בחינת ההעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] ואח"כ צ"ל תורה וגמ"ח [וגמילות חסדים] שהוא בחי' ההמשכות וכל ג' דברים אלו מרומזים

והנה, זוהי בחינת העבודה, שהיא בחינת העלאת מ"ן; ולאחר מכן צריכים להיות תורה וגמילות חסדים, שהן בחינת ההמשכות. ושלושת הדברים האלה רמוזים כולם

כל זה הוא עבודת ה', העלאת מ"ן, ולאחריה צריכים לבוא תורה וחסד, שהם בחינת ההמשכות. לכן שלושת עמודי העולם נרמזים כולם בפסוק אחד זה.

בפסוק זה כי אשר הוצאתיך מארץ מצרים זהו ענין ההעלאת וב"פ [ובי פעמים] אני הו"י זהו ענין ההמשכות שע"י תורה וגמ"ח [וגמילות חסדים] כנ"ל וע"כ קבעו פסוק זה דייקא.¹⁹²

בפסוק זה: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" הוא ענין ההעלאת, ו"אני הו"י" שנאמר פעמיים הוא ענין ההמשכות באמצעות תורה וגמילות חסדים, כנזכר לעיל. לכן קבעו דווקא פסוק זה.

"אשר הוצאתיך מארץ מצרים" הוא ההעלאת, כלומר העבודה, ואילו "אני הו"י" הכפול הוא ההמשכה באמצעות תורה וחסד. משום כך נבחר דווקא פסוק זה לקריאת שמע.

20 וזהו ג"כ שייכות פסוק זה לפ' ציצית כי בציצית יש ב' בחי' ל"ב חוטין והטלית המקיף אשר הם כנגד ב'

בחינת המשכות שע"י תורה וגמ"ח [וגמילות חסדים]

וזהו גם הקשר של פסוק זה לפרשת ציצית: בציצית יש שתי בחינות — שלושים ושניים החוטים והטלית המקיפה — והן מכוונות כנגד שתי דרכי המשכה, באמצעות תורה ומעשי חסד.

כך מתבחרת גם השאלה על ציצית. במצווה יש שני חלקים: שלושים ושניים החוטים והטלית העוטפת את האדם, והם מכוונים כנגד שתי ההמשכות, באמצעות תורה וחסד.

כי התורה היא ההמשכה בבחינת פנימית וזהו ענין ל"ב חוטין והם ל"ב נתיבות חכמה¹⁹³ וגמ"ח [וגמילות חסדים] חסד דרועא ימינא וימינו תחבקני¹⁹⁴ כמו הטלית שהוא לבוש ומקיף כו' וכמ"ש במ"א.

התורה היא המשכה בבחינת פנימיות, וזהו ענינם של שלושים ושניים החוטים, שהם שלושים ושניים נתיבות החכמה; ומעשי חסד הם "חסד, זרוע ימין", "וימינו תחבקני", בדומה לטלית שהיא לבוש ומקיפה כו', כפי שמבואר במקום אחר.

התורה היא המשכה פנימית — שלושים ושניים החוטים — כנגד "שלושים ושניים נתיבות החכמה" שבספר יצירה. החסד הוא זרוע ימין המחבקת, "וימינו תחבקני", בדומה לטלית העוטפת את הגוף כלבוש.

ועוד זאת כי הציצית רומזים ג"כ לאהוי"ר [לאהבה ויראה] כמ"ש לעיל בד"ה והיה לכם לציצית¹⁹⁵ כו' אשר זהו בחינת עבודה.

ועוד: הציצית רומזות גם לאהבה ויראה, כפי שמבואר לעיל במאמר המתחיל "והיה לכם לציצית" כו'; וזו בחינת העבודה.

הציצית רומזות גם לאהבה ויראה, כפי שמבואר במאמר הקודם על "והיה לכם לציצית"; אלה הן בחינת העבודה. נמצא שבציצית נכללים שלושת העמודים.

(וענין על שלשה דברים דייקא העולם עומד אפשר שיוכן עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בזהר הרקיע ס"פ תרומה¹⁹⁶ במ"ש בזהר שם) (דקס"ו ע"ב) כד מקבלא מבין ב' דרועין¹⁹⁷ כו'

(את הטעם לכך שהעולם עומד דווקא על שלושה דברים אפשר להבין על פי מה שכתוב בזהר הרקיע, בסוף פרשת תרומה, על הנאמר שם בזהר) (דף קס"ו ע"ב): "כד מקבלא מבין ב' דרועין" כו';

אדמו"ר הזקן מציע הסבר לכך שהעולם עומד דווקא על שלושה דברים, ומפנה לזהר הרקיע, המבאר קטע בזהר על קבלה "מבין ב' דרועין" — בין שתי הזרועות.

כי האצילות הקדוש נגמר בג' בחינות כו' כי אל או"א [אבא ואימא] קדמו ג' רישין כו' ע"ש שהאריך בזה.

כי האצילות הקדושה מסתיימת בשלוש בחינות כו', שכן לאבא ואמא קדמו שלושה ראשים כו'; עיין שם, שם הוא מאריך בזה.

שם מבואר שעולם האצילות הקדוש מסתיים בשלוש בחינות, ושלכאבא ואמא, פרצופי המוחין, קדמו "שלושה ראשים" שלמעלה מהם.

ולכן כנגד זה על שלשה דברים העולם עומד¹⁹⁸ כו' וממש"ש [וממה שכתוב שם] יובן ג"כ שייכות ג' דברים הנ"ל שהם ועל ידם נמשך בחי' הקב"ה מנענע¹⁹⁹ ראשו כו' ועמ"ש ע"פ שיניך כעדר²⁰⁰ כו':²⁰¹

ולכן, כנגד זה, "על שלושה דברים העולם עומד" כו'. ומהאמור שם אפשר להבין גם את הקשר של שלושת הדברים הנזכרים לעיל: הם, ובאמצעותם, נמשכת בחינת "הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו" כו'. ועיין במה שכתוב על הפסוק "שיניך כעדר" כו':

כנגד הבחינות הללו, העולם עומד על שלושה דברים. מכאן אפשר להבין גם כיצד התורה, העבודה והחסד ממשיכים את "הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו" — הרצון העליון; אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "שיניך כעדר".

בעבודה

בכל יום על יהודי לצאת מ"מצרים" הפרטית שלו — ממגבלותיו ומתחושת העצמיות שלו — בקריאת שמע ובתפילה, לאהוב את הי' "בכל מאודך" עד שאפילו הנפש הבהמית תשתוקק אליו; חידוש זה מביא תענוג למעלה, והי' מסייע למי שבא להיטהר. אך ההשתוקקות אינה המטרה: לאחר התפילה יש להמשיך אלקות למטה באמצעות לימוד תורה ומעשי חסד; אורם נסתר כעת ויתגלה בגוף בתחיית המתים.

שאלות לשיחה

1. מדוע ביטול של גוף ונפש בהמית הוא "חידוש" המביא תענוג למעלה, ואילו ביטול הנשמה לפני ירידתה אינו חידוש כזה?
2. מה פירוש הדבר שישאל הם "לי ראש", "ראש" להי', וכיצד המענה "יהא שמיה רבא מברך" גורם להי' "להניד את ראשו"?
3. מדוע הי' לא היה ברעש או באש, אלא בקול דממה דקה, ומדוע הרעש והאש צריכים בכל זאת לבוא תחילה?
4. כיצד ייתכן ששם הוי', המביא את הכול לידי מציאות ומחיה אותו, ייחשב כאלקים, השם המעלים?
5. כיצד מופיעים שלושת העמודים — עבודה, תורה וגמילות חסדים — בפסוק החותם את קריאת שמע ובמצוות ציצית?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 הערת קה"ת מפנה לLeviticus 25:38 למילים האלה.

Leviticus 25:38 ויקרא כ"ח:ל"ח

אני הי אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים:

I am the L-RD your G-d, who brought you forth out of the land of Egypt, to give you the land of Canaan, to be your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 וגם מה ענין פסוק זה לק"ש

שם מסביר אדמו"ר חזקן שעל האדם לראות את עצמו בכל יום כאילו הוא יוצא ממצרים: הנפש האלקית יוצאת ממאסר הגוף ונכללת באחדות אור אין סוף באמצעות התורה והמצוות, ובייחוד באמצעות קבלת מלכותו של הי בקריאת שמע. זהו הקשר בין יציאת מצרים לקריאת שמע שעליו שואל המאמר.

47 Tanya, Likkutei Amarim תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"ז

הערת קה"ת

ראה תניא פמ"ז.

3 שמי"ע להזכיר יצ"מ

הגמרא אומרת שהזכרת יציאת מצרים כבר נכללת בקריאת שמע. אדמו"ר חזקן מבסס על כך את דבריו: הפסוק נכלל בקריאת שמע כדי להזכיר את יציאת מצרים, והוא שואל מדוע.

2:21a Berakhot ברכות כ"א א:ב

שאני תפלה דלית בה מלכות שמים. והרי ברכת המזון לאחרי דלית בה מלכות שמים, ותנו על המזון מברך לאחרי ואינו מברך לפניו! אלא: קריאת שמע וברכת המזון דאורייתא, ותפלה דרבנן.

It is different with Tefillah, because it contains no reference to the Kingdom of Heaven. But in the Grace after meals there is also no reference to the Kingdom of Heaven, and yet our Mishnah declares : At his meal, he says the Grace after but not the Grace before ! Quite so ; but the reading of the Shema' and the Grace after meals are ordained by the Torah, whereas Tefillah is ordained by the Rabbis

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כא, א. שו"ע או"ח סי' סז סעי' א-ב.

4 למען תזכור את יום

הפסוק המצווה לזכור את יציאת מצרים כל ימי חיינו. אדמו"ר חזקן שואל מדוע לא נבחר לקריאת שמע דווקא פסוק זה, המדבר במפורש על זכירת יציאת מצרים.

3:16 Deuteronomy דברים ט"ז:ג

לא־תאכל עֲלֵיו חֶמֶץ שֶׁבַע יָמִים תֹּאכְלֶנָּה לְעִי מִצֹּת לָחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִן יֵצֵאת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of

Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים טז, ג.

5 בעשרה מאמרות נב"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ה, א.

6 בעשרה מאמרות נברא העולם

המשנה: "בעשרה מאמרות נברא העולם". אדמו"ר חזקן מביא אותה כדי להראות שהעולם נוצר מבחינת הדיבור האלוף.

1:5 Pirkei Avot משנה אבות ה:א

בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפריע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

7 בדבר הי שמים נעשו

"בדבר הוי שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם". גם כאן הבריא מיוחסת לדיבור האלוף ולרוח פיו.

6:33 Psalms תהילים ל"ג:ו

בדבר הי שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים לג, ו.

8 וישראל עלו במחשבה

שם מוסבר עניין "וישראל עלו במחשבה": במצב זה הנשמות, הנמשכות מאותיות המחשבה העליונה, נקראות "אחים ורעים" של הקדוש ברוך הוא, והן מאוחדות עמו כפי שהן באצילות; רק לאחר מכן נעשית הנשמה לנברא נפרד. הסבר זה מבחיר כאן את משמעות שורשן של הנשמות במחשבתו של הי.

הערת קה"ת

ב"ר רפ"א. נסמן לעיל פי' צו טז, ג ועוד.

9 וישראל עלו במחשבה

המדרש מונה דברים שקדמו לבריא העולם, ובהם ישראל, שעלו במחשבתו [של הי]. אדמו"ר חזקן מציב בחינה זו של המחשבה מעל לדיבור

שבו נברא העולם.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו' שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם, ...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

10 אני ה"א

בהערת קה"ת נאמר שבכמה מקומות מצוין שמאמר זה הוא משנת תקע"א (1811), ואלה המקומות באור התורה שבהם הדבר מתועד.

הערת קה"ת

נוכר בכ"מ שהוא מתקע"א — ראה אוה"ת בראשית-ז ע' תתסד, א. עקב ע' תקלח. ר"ה כרך-ה ע' ב'קג. נ"ך כרך-ב ע' א"ד.

11 אני ה"א אשר הוצאתי

הפסוק החותם את פרשת ציצית, הנאמר בסוף קריאת שמע. המאמר שואל מדוע מופיע בו פעמיים "אני הו' אלקיכם", ומה הקשר שלו לקריאת שמע ולציצית.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, מא.

12 נעשה אדם

"נעשה אדם". ירידת הנשמה לגוף התרחשה באמצעות מאמר זה, כלומר באמצעות הדיבור האלוני.

Genesis 1:26 בראשית א:כ"ו

ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ויִרְדּוּ בְּדֶגֶת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כו.

2 פסקה

13 ע"פ מי מנה עפר יעקב

שם אדמו"ר הזקן שואל שאלה דומה: ירידת הנשמות לעולם הזה היא לצורך עלייה, אך מהי אותה עלייה, הרי שלפני ירידתן נהגו הנשמות מזיו השכינה? הוא משיב באמצעות מדרגה רביעית, שלמעלה ממחשבה, דיבור ומעשה, המרומזות במילה "גם" שבפסוק "גם את זה לעומת זה עשה".

הערת קה"ת

לקמן פ' בלק סז, ב ואילך.

דברי בעלם: "מי מנה עפר יעקב". המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה, בלקוטי תורה, פרשת בלק, עוסק בעלייה שבאה בעקבות ירידת הנשמה.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מי מנה עפר יעקב ומספר את־רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 לא יעקב יאמר עוד שמך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם לב, כט.

המלאך אומר ליעקב ששמו יהיה מעתה ישראל, "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". המאמר דורש את השם כ"לי ראש", ואת המאבק כהתגברות על ההסתר של אלקים.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם־ישראל כי־שרית עם־אלקים ועם־אנשים ותוכל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 וגם הקב"ה אמר לו אח"כ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה שם לה, י.

18 ישראל . . לי ראש

מילון למונחים קבליים; לפי ההערה, בערך "ראש" הוא מצוין שישאל מורכב מאותיות "לי ראש".

הערת קה"ת

הובא בערכי הכינויים לסה"ד ערך ר' [ראש] ד"ה ישראל אותיות לי ראש עכ"ל. [כ]. ראה דמ"צ טו, ב בשם הזהר. וראה שעה"פ להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקושים ויחי מז, כח. מה, ב. נתבאר לקמן שה"ש כא, ד.

19 ע"פ צאינה וראינה

זהו המאמר על הפסוק "צאינה וראינה בנות ציון, במלך שלמה". הוא עוסק במדרגה הנמשכת להיות "כתר" על הראש ועל השכל, ונמצאת למעלה

24 עדן עין לא ראתה

"עין לא ראתה, ה', זולתך, את אשר יעשה למי שמחכה לו". חז"ל דורשים זאת על השכר הנסתר של העולם הבא.

Berakhot 32b ברכות ל"ב ב

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג

ומעולם לא־שמעו לא האזינו עין לא־ראתה אֱלֹקִים זולתך יַעֲשֶׂה לְמַחֲכֵה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לב, ב. ישע"י סד, ג.

25 עדן עין לא ראתה

רבי שמואל בר נחמני מסביר ש"עין לא ראתה" פירושו "עדן, ששום ברייה לא שלטה בו בעינה". אדמו"ר הוקן מזהה את העדן הזה עם החכמה העילאה.

Berakhot 34b:24-25 ברכות ל"ד ב:כ"ד-כ"ה

מאי "עין לא ראתה"? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי: זֶה יַיִן הַמְשׁוּמֵר בְּעֶנְבָיו מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְרָאשִׁית. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר: זֶה עֵדֵן, שֶׁלֹא שָׁלְטָה בּוֹ עֵין כָּל בְּרִיָּה. שָׁמָּה תֵּאֱמַר: אֵדָם הָרְאִישׁוֹן הִיכָן הָיָה? בְּגֵן.

What is the significance of "No eye hath seen" etc.? R. Joshua b. Levi said : It refers to the wine preserved in the grape from the six days of creation. R. Samuel b. Nahmani said : It refers to Eden, upon which the eye of no creature has gazed. Perhaps thou wilt ask : Where, then, was Adam ? In the Garden

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

26 והאי עדן אתמשך מעדן עילאה סתימא דכל סתימין

אדרא זוטא מדברת על העדן שנמשך מן העדן העליון, הנסתר מכל הנסתרים. אדמו"ר הוקן מצטט אותה כדי להראות שהחכמה העילאה מושרשת בדרגה נסתר לחלוטין.

Zohar, Idra Zuta 14:59-16:69 ספר זוהר, האדרא זוטא י"ד:נ"ט-ט"ז:ס"ט

27 באדר"ז דר"צ ע"א

שם נאמר שמצוות כל השנה ממשכות את הרצון העליון, דרגה חיצונית המשמשת רק כלי לתענוג העליון, ואילו שופר של ראש השנה מעורר את שלוש עשרה מידות הרחמים, ששורשן במוח הנעלם, שבו התענוג העליון מלוכב בפנימיות. כך מתבאר אותו יחס של "גולגולת" ו"מוח" נעלם.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן נצבים מט, ד.

28 שתוק כך עלה במחשבה

כשמשח ראה את מיתתו של רבי עקיבא ושאל: "זו תורה וזו שכרה?", הי' השיב: "שתוק, כך עלה במחשבה לפני". אדמו"ר הוקן מסביר שהטעם לכך נסתר בחכמה העליונה, שמתחת ל"גולגולת" של הרצון.

Menachot 29b:5 מנחות כ"ט ב:ה'

חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר

בהרבה מן הראש עצמו, וכן ב"מלך שהשלום שלו", המחבר את האור האיך סופי עם העולמות המוגבלים.

הערת קה"ת

ראה לקמן שה"ש כא, ד.

20 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה". המאמר של אדמו"ר הוקן על פסוק זה בלקוטי תורה, שיר השירים, מסביר את ה"ראש" שלמעלה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כְּעֶטְרָה שְׁעֵטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ כְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וְכִיּוֹם שִׁמְחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

21 והי' על מצחו תמיד

על מצחו של הכהן הגדול מונח ציץ הזהב, והוא צריך להיות שם תמיד "לרצונו לפני ה'". אדמו"ר הוקן משתמש בכך כדי להראות שהמצח והראש מסמלים רצון.

Exodus 28:38 שמות כ"ח:ל"ח

וְהָיָה עַל־מִצְחֹ אֹהֶן וְנִשָּׂא אֹהֶן אֶת־עֹזֶן הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה'

And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, לח.

22 מבשרי אחזה

"מבשרי אחזה אלוהה". החסידות מבארת זאת כעיקרון: ממבנה נפש האדם אפשר להבין, בדרך משל, את המדרגות האלוקיות.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחֵר עוֹרִי נִקְפָּזָא וּמִבְשָׂרִי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

פסקה 5

23 שיש עליות לאין קץ

הערת קה"ת מפנה Eruvin 54a למילים האלה.

Eruvin 54a עירובין נ"ד א

הערת קה"ת

ראה עירובין נד, א.

לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה זו שוכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב. זח"ג כז. ב. ראה ג"כ לעיל פי' בחקותי מו, ג. לקמן פי' ואתחנן יב, א. נתבאר בביאה"ז לאדה"א מז, א. ובאוה"ת פי' תצוה עי' אתשיח מציין לכמה מקומות בדא"ח ע"ש. וראה באוה"ת תצוה עי' אתשכא.

29 שתוק כך עלה במחשבה

קה"ת מביאה את הקטע הזה מהוהר לצד הגמרא על "שתוק, כך עלה במחשבה".

Zohar, Tzav 5:27-34 ספר זוהר, צו ה:כ"ז-ל"ד

30 בזהר ח"ג כ"ט א'

ההערה מפנה לשם לדין בזהר זה על המצח ועל הפסוק העוסק בציץ הכהן הגדול, השייך לפרשת תצוה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת תצוה עי' א'תשיז.

31 והיה על מצחו תמיד לרצון וגו' והוא מצחא דאקרי רצון הוא

גלוויא דכל רישא וגלגלתא

הוהר דורש את הפסוק על ציץ הכהן הגדול כמדבר על המצח העליון, הנקרא "רצון", והוא גילוי הראש והגולגולת כולה. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהרצון הגלוי נקרא "מצח".

Zohar, Idra Rabba 6:25-7:37 ספר זוהר, האדרא רבא ו:כ"ה-ז:ל"ז

32 כמארז"ל רפ"ק דברכות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ג, סע"א.

33 בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין היא

שמו הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו

הגמרא מספרת שכאשר ישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונים "יהא שמיא רבא מברך", הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו. אדמו"ר הזקן מפרש את הנענוע כהמשכת הרצון העליון.

Berakhot 3a:14 ברכות ג' א:י"ד

... חַיִּיךָ וְחַיִּי רִאשְׁךָ, לֹא שָׁעָה זֹאת בְּלִבְךָ אוֹמֶרֶת כֶּה, אֲלֵא כָּל יוֹם וַיּוֹם, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים אוֹמֶרֶת כֶּה. וְלֹא זֶה בְּלִבְךָ אֲלֵא, בְּשָׁעָה שִׁישְׁרָאֵל נִכְנָסִין לְבֵתִי כְּנִסְיוֹת וּלְבֵתִי מְדַרְשׁוֹת וְעוֹנִין "יְיָהּ שְׁמִיָּה הַגָּדוֹל מְבוֹרֵךְ", הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַעֵנֵעַ רֹאשׁוֹ, וְאוֹמֵר: אֲשֶׁרִי הִמְלֵךְ שְׁמִיָּה לְעוֹלָם אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כֶּה, מֵה לֹא לֵאב שֶׁהִגְלָה אֶת בְּנָיו, וְאוֹי לָהֶם לְבָנִים שֶׁגָּלוּ מֵעַל שׁוֹלְחַן אֲבִיהֶם.

Then he said to me, "My son, what sound didst thou hear in that ruin ?" I answered, "I heard a Bat Kol moaning like a dove, crying, 'Alas for My children for whose iniquities I destroyed My house, burnt My Temple, and exiled them among the nations !'" He said to me, "By thy life and the life of thy head, not only at this hour does it so cry, but thrice daily it exclaims thus. Moreover, whenever the Children of ... Israel enter their Synagogues and Houses of

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

34 וקדושים בכ"י יהללוך סלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח התפלה.

35 בזהר ח"ג דרפ"ח סע"א וע"ב

לפי ההערה, קטע זוהר זה על ה"ראש" העליון מוסבר שם.

הערת קה"ת

נתבאר בביאה"ז לאדה"א דף קכו, ג. וראה באוה"ת תצוה עי' א'תשיח.

פסקה 6

36 בחי' שמ"י רבא שהוא שמו הגדול

שם מפרש אדמו"ר הזקן את "יהא שמיא רבא" כ"ששם י"ה יהיה גדול", כפי שמבאר הטור (Orach Chaim 56), ומפנה בחזרה למאמר זה שבסוף Shelach, שבו "שמיא רבא" פירושו "שמו הגדול", כפי שמבארים בעלי התוספות בתחילת Berachos; הוא אומר ששתי הכוונות אמת ותלויות זו בזו.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ראה יח, ד.

37 ביו"ד נברא העוה"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מנחות שם.

38 ביו"ד נברא העוה"ב

התלמוד מלמד שהעולם הזה נברא באות ה"א והעולם הבא באות יו"ד. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות ששם הוי', באמצעות אותיותיו, הוא מקור העולמות במדרגת ממלא כל עלמין.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

39 אבל שמו הגדול . . תוך עלמין כלל

לפי ההגהה שבהערה, ספר זה אומר במפורש ש"שמו הגדול" הוא שם הוי'.

הערת קה"ת

ובמ"א משמע דהוא שם הוי'. וכ"כ בפשיטות בספר מגן דוד ה"א. ואפ"ל ע"ד הידוע בפ"י הוי' הוי' ופסיק טעמא בינייהו בתו"א פי' בשלח בדי"ה וירא ישראל את ה'יד, ובפ"י תצוה בביאור ע"פ ועשית ציץ — כ"ק אדמו"ר הצ"צ בספר המאמרים תקס"ז ע' תכד.

פסקה 7

40 ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם ייפרד והיה לארבעה ראשים". אדמו"ר הזקן מחיל את הביטוי "משם ייפרד" על עולמות בריאה, יצירה ועשיה, תחום הפירוד שמתחת לאצילות.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

העליון.

Berakhot 3a:14 ברכות ג' א"ד

... ולא זו בלבד אלא, בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין "יהא שמיא הגדול מבורך", הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו, ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כה, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

Then he said to me, "My son, what sound didst thou hear in that ruin ?" I answered, "I heard a Bat Kol moaning like a dove, crying, 'Alas for My children for whose iniquities I destroyed My house, burnt My Temple, and exiled them among the nations !'" He said to me, "By thy life and the life of thy head, not only at this hour does it so cry, but thrice daily it exclaims thus. Moreover, whenever the Children of ... Israel enter their Synagogues and Houses of

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

46 בד"ה ואהי אצלו אמון

שם הרצון העליון נקרא ה"אחוריים" והרובד החיצוני של התורה והמצוות, ואילו התענוג העליון, הפנימיות של הרצון, הוא תוכן האמיתי: בדומה לאדם, הרצון נמשך אחר התענוג. הדבר מסביר את התענוג העליון שהמאמר אומר שהוא מלוכב ונעלם בתוך ה"ראש".

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר יח, ב.

47 ואהיה אצלו אמון בענין ואהיה שעשועים יום יום

התורה, המדברת כחכמה, אומרת: "ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים יום יום". המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מובא בקשר לתענוג העליון הגנוז ברצון.

Proverbs 8:30 משלי ח':ל

ואֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעֵשׂוּעִים יוֹם יוֹם מְשַׁחֲקֶת לִפְנֵי בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 ונגלה כבוד ה'

"ונגלה כבוד הוי", וראו כל בשר יחדיו". אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלה כדי לתאר את ההתגלות למטה של מה שלמעלה.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken '.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

49 כי שרית עם אלקים

המלאך משנה את שמו של יעקב לישראל, "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". המאמר מסביר שמאבק זה הוא הסיבה לכך שישראל נעשו "ראש" למעלה.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב עוֹד שָׁמָּה כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִית עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל:

And a river went out of Eden to water the garden; and from .thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י.

41 ראיתי והנה מגורת זהב

חזון הנביא על מגורה שכולה זהב. המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מובא כמקור לביטול העולמות באמצעות גילוי אור אין סוף.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְגוֹרֶת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּל עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נְרִיתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top ;thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

42 ובשה"ש ע"פ ששים המה

שם אדמו"ר הזקן מבחין בין האחדות השלמה שלמעלה לבין העולמות התחתונים, שהם תחום הפירוד שעליו נאמר "יומשם יפרד"; כאשר ישראל ממשיכים למטה את גילוי אור אין סוף כפי שהוא בעולמות העליונים, העליונים והתחתונים מתאחדים בשלמות. זו ההמשכה שעליה מבקשת האמירה "אמן, יהא שמיא רבא מברך".

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש לט, א.

43 "שישים מלכות ושמונים פילגשים". המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה בלקוטי תורה, שיר השירים, מובא בקשר להתגלות שתהיה לעתיד לבוא.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו':ח

שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמוֹנִים פִּילְגָּשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 ומעין מבית ה' יצא

נבואת אחרית הימים: "מעין יצא מבית הוי' והשקה את נחל השיטים". הפסוק מובא כתיאור של ההתגלות שתהיה לעתיד לבוא.

Joel 4:18 יואל ד':י"ח

וְהָיָה כִּי־יִהְיֶה יִשְׁפּוֹ הַהָרִים עָסִים וְהַגְּבָעוֹת תִּלְכְּנָה חֶלֶב וְכָל־אֲפִיקֵי יְהוּדָה יִלְכוּ מַיִם וּמַעַיִן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל הַשִּׁטִּים:

And it shall come to pass in that day, That the mountains shall drop down sweet wine, And the hills shall flow with milk, And all the brooks of Judah shall flow with waters; And a fountain shall come forth of the house of the L-RD, And shall water the valley of Shittim

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 הקב"ה מנענע בראשו

בגמרא נאמר שכאשר ישראל עונים "יהא שמיא רבא מברך", הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו. אדמו"ר הזקן מפרש את הנענוע כהמשכת הרצון

54 בכל לבבך בשני יצריך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ברכות פ"ט, מ"ה.

55 בכל לבבך בשני יצריך

המשנה מפרשת את "בכל לבבך" כ"בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע".
כאן הכוונה היא שגם הנפש הבהמית מצטרפת לאהבת ה'.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט"ה

חֲבִיב אָדָם לְרָרָה עַל הָרָעָה כְּשֶׁשָּׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו) וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לִבְךָ, בְּשֵׁנֵי יִצְרֶיךָ, בְּיֶצֶר טוֹב וּבְיֶצֶר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֲפִלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְמוֹנְךָ. דָּבָר אַחֵר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הָיוּ מוֹדָה לוֹ בְּמֵאד מְאֹד. לֹא יָקַל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כִּנְגֵד שֶׁעַר הַמְּזֻרָח, שֶׁהוּא מְכַנֵּן כְּנִגֵּד בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. לֹא יִכְנַס לְהֵרַח הַבֵּית בְּמִקְלוֹ, וּבְמַנְעוֹלוֹ, ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

56 מנפש עד בשר

הפסוק מדבר על דבר שנכלה "מנפש ועד בשר". אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלה כדי לתאר את הנפש הבהמית כולה, עד הגוף, הכמהה לה'.

Isaiah 10:18 ישעיהו י"ח

וּכְבוֹד יַעֲרֹ וְכֶרְמִלּוֹ מִנֶּפֶשׁ וְעַד-בָּשָׂר יִכְלֶה וְהָיָה כְּמִסַּס נֶסֶס:

And the glory of his forest and of his fruitful field, He will consume both soul and body; And it shall be as when a sick man wasteth away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 אין עוד מלבדו

"הו"י הוא האלקים, אין עוד מלבדו". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לתאר את ההכרה האמיתית באחדות ה', המעוררת אהבה זו.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אַתָּה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

פסוקה 11

58 כינונים זה וזה שופטן

התלמוד: את הצדיקים שופט היצר הטוב, את הרשעים — היצר הרע, ואת הכינונים — "זה וזה שופטים אותם". אדמו"ר הזקן מדגיש שהם "שופטים",

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed'.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 שמע ישראל

"שמע ישראל הו"י אלקינו הו"י אחד". אדמו"ר הזקן מפרש את "שמע" במשמעות של הבנה, ואת "ישראל" כ"לי ראש", כלומר "ראש".

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֵלֵינוּ הָאֵלֵינוּ הָאֵלֵינוּ:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

51 ואהבת את ה' בכל מאדך

"ואהבת את הו"י אלקיך בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאודך". אדמו"ר הזקן מפרש את "בכל מאודך" כאהבה שאין לה גבול.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 כלה שארי ולבבי

"בשרי ולבי נכספים; ה' הוא צור לבי וחלקי לעולם". אדמו"ר הזקן מפרש את "בשרי" כגוף ואת "לבי" כדם שבלב, כך ששניהם משתוקקים לה'.

Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו

כָּלֵה שְׁאָרִי וּלְבָבִי צוּר-לִבְבִי וְחֶלְקִי אֱלֹהִים לְעוֹלָם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כו.

53 ומשכנו בחלל השמאלי

"לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלי". קה"ת מצטט זאת בהקשר של מיקום היצר הרע בצדו השמאלי של הלב.

Ecclesiastes 10:2 קהלת י':ב

לֵב חָכֵם לְיָמֵינוּ וְלֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֹל:

A wise man's understanding is at his right hand; but a fool's understanding at his left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Tanya, Likkutei Amarim 9:1-2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ט"א-ב'

וְהִנֵּה, מְקוֹם מִשְׁכַּן נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁמְקַלֶּפֶת נוֹגֶה בְּכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, הוּא בִּלְבָב בְּחֶלְל שְׁמָאֵלִי שֶׁהוּא מְלֹא דָם, וּכְתִיב: "כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ". וְלָכֵן, כָּל הַתְּאֻוֹת וְהַתְּפָאוֹת וְכַעַס וְדוּמְיָהוּ הֵן בִּלְבָב, וּמִהֶלֶב הֵן מִתְּפַשְׁטוֹת בְּכָל הַגּוּף וְגַם עוֹלָה לְמוֹת שְׁבָרָאשׁ, לְחֹשֶׁב וּלְהִרְהַר בְּהֵן וּלְהִתְחַכֵּם בְּהֵן, כְּמוֹ שֶׁהֵדָם מְקוּרוֹ בִּלְבָב, וּמִהֶלֶב מִתְּפַשֵּׁט לְכָל הָאֲבָרִים וְגַם עוֹלָה לְהַמּוֹחַ שְׁבָרָאשׁ.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה קהלת י', ב. תניא רפ"ט.

אך אינם "מושלים".

Berakhot 61b:2-3 ברכות ס"א ב:ב:ג'

תנאי רבי יוסי הגלילי אומר: צדיקים יצר טוב שופטן, שגאמר: "ולבי חלל בקרבי". רשעים יצר רע שופטן, שגאמר: "נאם פשע רשע בקרבי לבי אין פחד אלקים לנגד עיניו". בינונים — זה וזה שופטן, שגאמר: "יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו". אמר רבה: כגון אנו בינונים. אמר לקה אבי: לא שביק מר חיי לכל בריה?

There is a teaching : R. Jose of Galilee says : The good impulse controls the righteous ; as it is said, "My heart is wounded within me" (Ps. cix. 22). The evil impulse controls the wicked ; as it is said, "Transgression speaketh to the wicked, in the midst of the heart, There is no fear of G-d before his eyes" (ibid, xxxvi. 2). Both impulses control average people ; as it is said, "Because He standeth at the right hand ... of the needy, to save him from them

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

59 שופטן ולא מושלים ח"ו

שם מסביר אדמו"ר חזקן מדוע אמרו חז"ל על הבינוני "זה וזה שופטן" ולא "מושלים": היצר הרע הוא רק כשופט המביע את דעתו, וההלכה נקבעת על ידי המכריע, הקדוש ברוך הוא, המסייע ליצר הטוב. המאמר מיישם זאת בצורך לצאת ממצרים מדי יום.

Tanya, Likkutei Amarim 13:1 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ג:א' וכן יוכן לשון מאמר רבותינו זכרונם לברכה: "בינונים זה וזה שופטן" [פירוש, יצר טוב ויצר הרע, דכתיב: "כי יעמוד לימין אביון להושיע משפטי נפשו", ולא אמרו "זה וזה מושלים" חס ושלום, כי כשיש איזו שליטה וממשלה ליצר הרע ב"עיר קטנה", אפילו לפי שעה קלה - נקרא רשע באותה שעה.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תניא רפ"ג.

60 יעמוד לימין אביון להושיעו

"כי יעמוד לימין אביון, להושיע משפטי נפשו". התלמוד מביא פסוק זה כהוכחה לגבי הבינוני; כאן הוא מלמד שהי מכריע לטובה.

Psalms 109:31 תהילים ק"ט:ל"א

כ"י יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו:

Because He standeth at the right hand of the needy, To save him from them that judge his soul.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 אלמלא עוזרו

הערת קה"ת מפנה ל Kiddushin 36b למילים האלה.

Kiddushin 36b קידושין ל"ו ב

הערת קה"ת

קידושין לו, ב.

62 אלמלא עוזרו

"יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום... ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו, אין יכול לו". אדמו"ר חזקן אומר שעזרה זו באה כאמצעות ההתעוררות שבקריאת שמע ובתפילה.

Kiddushin 30b:7 קידושין ל"ב:ז

ואמר רבי שמעון בן לוי: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שגאמר: "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו, שגאמר: "אלקים לא יעזבנו בידו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

63 הבא לטהר

ריש לקיש: "הבא לטהר מסייעין אותו". ההתעוררות מלמטה שבקריאת שמע ובתפילה מביאה את עזרתו של הי מלמעלה.

Shabbat 104a:5 שבת ק"ד א:ה

ה"ו — זה שמו של הקדוש ברוך הוא. ז"ח ט"י כ"ל — ואם אתה עושה כן, הקדוש ברוך הוא זן אותה, וכן אותה, ומטיב לה, ונותן לה ירושה, וקושר לה קתר לעולם הבא. מ"ם פתוחה, מ"ם סתומה — מאמר פתוח, מאמר סתום. נו"ן פשוטה, נו"ן פשוטה — נאמן כפור, נאמן פשוט.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה שבת קד, א.

פסוקה 12

64 צחוק עשה לי אלקים

דברי שרה בעת הולדת יצחק: "אלקים עשה לי צחוק". אדמו"ר חזקן דורש זאת כתענוג הנובע משם אלקים, כאשר הי"ש שהוא מסתיר מתבטל.

Genesis 21:6 בראשית כ"א:ו

ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל־השמע יצחק־לי:

And Sarah said: 'G-d hath made laughter for me; every one that heareth will laugh on account of me'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כא, ו.

65 מזה נעשה צחוק וגילוי התענוג העליון

לפי ההערה, הלימוד הזה, שהצחוק וגילוי התענוג העליון באים משם אלקים, מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פי' שמות ע' עט.

66 לויתן זה יצרת

"לויתן זה יצרת לשחק בו". הפסוק מובא כמקור ל"משחק" ולתענוג האלוהיים הנובעים מביטול הי"ש.

Psalms 104:26 תהילים ק"ד:כ"ו

שם אֲנִיּוֹת יִהְיוּ לְלוֹיתָן וְהַיָּצֵרֶת לְשִׁחָקָבוּ:

There go the ships; There is leviathan, whom Thou hast formed to sport therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כו.

67 אלה מסעי

"אלה מסעי בני ישראל". המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה הוא אחד המקומות שבהם מוסבר עניין זה.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א'

אלה מסעי בני־ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד־משה ואהרן:

These are the stages of the children of Israel, by which they went forth out of the land of Egypt by their hosts under the hand of Moses and Aaron

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 צו את בניי כו את קרבני לחמי

"צו את בני ישראל... את קרבני לחמי". המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה הוא מקום נוסף שבו מוסבר התענוג שלמעלה.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו את־בני ישראל ואמרת אליהם את־קרבני לחמי לאשי ירח ניהחיי תשמרו להקריב לי במועדו:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 ושבתי בשלום

נדרו של יעקב: "ושבתי בשלום אל בית אבי". המאמר על פסוק זה בתורה אור, ויצא, מסביר את התענוג שלמעלה הנוצר באמצעות בירור שלמטה.

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

ושבתי בשלום אלי־בית אבי וזהה הי לי לאלקים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 ואהיה אצלו אמן

"ואהיה אצלו אמן". סיום המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מובא כמקור לאותו עניין.

Proverbs 8:30 משלי ח':ל'

ואהיה אצלו אמן ואהיה שששועים יום יום משחקת לפניו בכל־עת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 ממושבותיכם תביאו לחם תנופה

שתי הלחם של שבועות: "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה". אדמו"ר הזקן מסביר פסוק זה במאמר על "ואהיה אצלו אמן".

Leviticus 23:17 ויקרא כ"ג:י"ז

ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתי שני עשרנים סלת תהינה חמץ תאפינה בכורים להי

Ye shall bring out of your dwellings two wave-loaves of two tenth parts of an ephah; they shall be of fine flour, they shall be baked with leaven, for first-fruits unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 כלה שארי ולבבי

"כלה שארי ולבבי". כאן מתואר שגם הגוף והנפש הבהמית נכספים להי.

Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו

כלה שארי ולבבי צור־לבבי וחלקי אלקים לעולם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 לב מלכים אין חקר

"לב מלכים אין חקר". פסוק זה פותח את המשל על המלך שמתפייס בעקבות חידוש.

Proverbs 25:3 משלי כ"ה:ג'

שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר:

The heaven for height, and the earth for depth, and the heart of kings is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 אדם ובהמה תושיע הי

"אדם ובהמה תושיע הוי". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כחידוש שבו "בהמה" נעשית "אדם".

Psalms 36:7 תהילים ל"ו:ז'

צדקתך כהר־יאל משפטיך תהום רבה אדם־ובהמה תושיע הי

Thy righteousness is like the mighty mountains; Thy judgments are like the great deep; Man and beast Thou preservest, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 ויקח מן הבא בידו מנחה

יעקב "לקח מן הבא בידו מנחה" לעשיו. מובא המאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה בתורה אור, העוסק בהתעוררות של הדרגות העליונות ביותר.

Genesis 32:14 בראשית ל"ב:י"ד

וילן שם בלילה והוא ויקח מן־הבא בידו מנחה לעשו אחיו:

And he lodged there that night; and took of that which he had with him a present for Esau his brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 פני אריה פני שור

לחיות המרכבה של יחזקאל יש פני אריה מימין ופני שור משמאל. אלו הן הצורות הבהמיות הנושאות את הכיסא.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י'

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אליה־מיני לארבעתם ופני־שור מהשמאול לארבעתן ופני־נשר לארבעתן:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 דמות כמראה אדם

על דמות הכיסא נאמר: "דמות כמראה אדם". הצורות הבהמיות נושאות גם את דמות האדם הזאת.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א': כ"ו

וממעל לרקיע אשר על-ראשם כמראה אֶבֶן־סַפִּיר דמות כְּסֵא וְעַל דְּמוֹת הַכְּסֵא דְּמוֹת כְּמִרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל

המדרש על וישלח מציין שהשם ניתן פעמיים: תחילה על ידי המלאך, ולאחר מכן על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו. המאמר חוזר לנקודה זו בסעיף 4.

Bereshit Rabbah 78:3 בראשית רבה ע"ח ג'

ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך - (ישעיה מד) מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישרים ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר: משהוא מקיים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישרים, אין אנו יודעים שהוא אומר (שם): לירושלים תושב ולערי יהודה תבנינה? אלא מלאך אחד, שנגלה על אבינו יעקב, הה"ד: ויאמרו אליו מה שמך? לא יעקב. ועצת מלאכיו ישרים, שנגלה הקדוש ברוך הוא על אבינו יעקב, בשביל לקיים גזירתו של אותו מלאך, שאמר לו: לא יעקב, ואף הקב"ה אמר לו כן! הה"ד: ויאמר לו אלקים שמך יעקב ...

He said to him: What is your name? He said: Jacob" (Genesis 32:28). "He said: No more shall Jacob be said to be your name; rather, Israel, for you have striven with G-d and with men, and you have prevailed" (Genesis 32:29). "He said to him: 'What is your name?' He said: 'Jacob.'" "He said: No more shall Jacob be said to be your name." "Who confirms the word of His servant and fulfills the counsel of His messengers" (Isaiah 44:26) - Rabbi Berekhya said in the name of ... Rabbi

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

79 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל

הטקסט מפנה גם לפרק מ"ו של מדרש רבה, בפרשת לך לך, העוסק בשינויי השם.

Bereshit Rabbah 46:8 בראשית רבה מ"ו ח'

ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם בר קפרא אמר: כל מי שהוא קורא לאברהם אברם, עובר בלא תעשה. ר' לוי אמר: בעשה ולא תעשה. ולא יקרא עוד שמך אברם, בל"ת. והיה שמך אברהם, בעשה. והרי אנשי כנסת הגדולה קראו אותו אברם, שנאמר (נחמיה ט): אתה הוא הי' האלקים אשר בחרת באברם, והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם! דלמא שנייה היא, שעד שהוא אברם בחרת בו. דכוותה: הקורא לשרה שרי, עובר בעשה?! אלא, שנצטוו עליה. דכוותה: הקורא לישראל יעקב, עובר בעשה?! תני, לא שיעקר שם יעקב ממקומו, אלא, כי ...

Your name will no longer be called Abram, but your name" will be Abraham; for I have made you the father of a multitude of nations" (Genesis 17:5). "Your name will no longer

be called Abram, but your name will be Abraham" - bar Kappara said: Anyone who calls Abraham Abram violates a prohibition. Rabbi Levi said: [He violates] a positive commandment, and a prohibition: "Your name will no longer be called Abram" - a prohibition; "but your name will be ... Abraham" - a positive commandment. But you see that

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

80 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל

בסוף הפרק הראשון של ברכות (12b-13a), הגמרא מפרשת את "לא יעקב יאמר עוד שמך" לא כביטול השם יעקב, אלא ככך שישראל נעשה השם העיקרי ויעקב טפל לו.

Berakhot 12b:27-28 ברכות י"ב ב: כ"ז-כ"ח

אָמְרוּ לוֹ: לֹא שְׁתַּעֲקֹר יִצְיָאָת מִצְרַיִם מִמְּקוֹמָהּ, אֲלֵא שְׁתַּהֲא שְׁעִבּוּד מַלְכוּת עֵינָק, וְיִצְיָאָת מִצְרַיִם טָפֵל לוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ אֲתָהּ אוֹמֵר: "לֹא יִקְרָא שְׁמָהּ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמָהּ",

They answered him : [This passage does not mean] that the memory of the exodus from Egypt is to be obliterated, but that [the memory of the release from] the servitude of the kingdoms will be fundamental and the exodus of Egypt secondary to it. Take the following as an analogy: "Thy name shall no more be called Jacob, but Israel shall be thy name" (Gen. xxxv. 10).

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

81 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל

אחד הקטעים בוהר בפרשת וישלח שאליו מפנה הטקסט בעניין השם ישראל.

Zohar, Vayishlach 13:157-16:169 ספר הזהר, וישלח י"ג:קנ"ז-ט"ז:קס"ט

AND GOD SAID: THY NAME SHALL BE CALLED No MORE JACOB, BUT ISRAEL SHALL BE THY NAME; AND (he) CALLED HIS NAME ISRAEL. The subject of "and called" is the Shekinah, as in the expression: "And (he) called unto Moses": whereas the name "G-d" earlier in the sentence refers to the higher grade

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

82 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל

הקטע בוהר בפרשת משפטים שאליו מפנה הטקסט בעניין השם ישראל.

Zohar, Mishpatim 3:202-212 ספר הזהר, משפטים ג':ר"ב-ר"כ

1Only the last two lines of the Hebrew text appear in the translation. 'All the twelve tribes represent on earth their celestial prototypes, and because they were in reality "sons" in this world, the Shekinah. was perfected in them in these twelve "lineaments" (boundaries) of Israel, which are called "Eleh". (these), as it says, "These (eleh) all are the tribes of Israel" (Gen. 49, 28), this word, in conjunction with Mi (Who?) forming the name Elohim, 1v. Zohar, Genesis 2a. and so bringing the building to completion. On this account did ... the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

83 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל

הקטע בוזהר בפרשת תזריע שאליו מפנה הטקסט בעניין השם ישראל.

Zohar, Tazria 13:50-14:60 ספר זוהר, תזריע י"ג-י"ד:ס'
R. Abba then discoursed on the verse: "And he said, Let me go, for the day breaketh" (Gen. 32, 26)....Here follow in the text certain reflections on the conflict of Jacob and the angel which have appeared in substance elsewhere. Why was not the angel able to prevail over Jacob? Because the sun had risen and his strength was crippled.... For when the light appears, all the emissaries of punishment are restrained, For when the light appears, all the emissaries of punishment are ... restrained, and then the Community of Israel
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

84 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל

הקטע בוזהר בפרשת פינחס שאליו מתייחס הטקסט בעניין השם ישראל.

Zohar, Pinchas 89:598-599 ספר זוהר, פנחס פ"ט:תקצ"ח-תקצ"ט

85 לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל כי שרית עם אלקים

המלאך נותן ליעקב את השם ישראל, "כי שרית עם אלקים". המאמר מפרש זאת כביטול היישי שהופך את ישראל ל"ראש" למעלה.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכַל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 ישראל פי' שיר אל

תיקוני זוהר קורא את אותיות "ישראל" כ"שיר אל". אדמו"ר הזקן קושר את השירה הזאת להמשכת התענוג העליון.

Tikkunei Zohar 3a:7 תיקוני זוהר ג' א':ז

... אֶמְרִין שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, בְּרָא דְסִכָּא דְסִכִּין, וְדָא חֲכָמָה עֲלָאָה, וְעַל שְׁמִיָּה אֲתִקְרִי עֲמוּדָא דְאַמְצְעִיתָא יִשְׂרָאֵל, שִׁיר א"ל שִׁיר מְשֻׁמָּלָא שִׁיר דְּלִוְיִים,

א"ל מִימִינָא דְכִּהְנִיָּא, עֲמוּדָא דְאַמְצְעִיתָא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

87 ישראל פי' שיר אל

גם כאן, בתיקוני זוהר על הפסוק "שמע ישראל", נדרש ישראל כ"שיר אל".

Tikkunei Zohar 25a:8-9 תיקוני זוהר כ"ה א:ח-ט'

עד דקראן לה ישראל לתתא בק"ש דתיחות לגביהו. ובאן קראן לה כבן זוגה דאיהו ו' ישראל סבא. ואיהו שיר אל. שיר דיליה דאם לא קראן לה ביה לא נחתא עליהו. ובההוא זמנא דנחיתת *קשרין לה בתפלה דיד לתתא דתהא קשורה עמיה. ורוא דמלה ונפשו *קשורה בנפשו. וקשר דתרווייהו איהו שרק לתתא. ולעילי שלשלי' תפלין על רישיה

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

88 שיר השירים

"שיר השירים אשר לשלמה". במאמר של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מוסבר

שהשירה היא המשכה של התענוג העליון.

Song of Songs 1:1 שיר השירים א':א

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה:

THE song of songs, which is Solomon's

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 ובלילה שירה עמי

"ביום ציווה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". הכתיב הוא "שירה" והקרי "שיר", כלומר "שירתו", ואדמו"ר הזקן מפרש זאת כתענוג של ה'.

Psalms 42:9 תהילים מ"ב:ט'

יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסָדוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי תִפְלֶה לְאֵל חַיִּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

90 נפשי

הטקסט מפנה לקטע זה בוזהר העוסק במשמעות המילה "נפשי".

Zohar, Metzora 16:61-63 ספר זוהר, מצורע ט"ז:ס"א-ס"ג

R. Hiya said: 'One day I was on my way to visit R. Simeon to learn from him the portion of the Passover. In a certain mountain which I passed I saw some clefts in a rock and two men sitting in one. As I went along I caught the sound of their voices saying: "A song, a psalm of the sons of Korah." Why both song and psalm? We have learnt in the name of R. Simeon that this is a double song, and therefore superior to ... other songs

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

91 וינפש

הטקסט מפנה לקטע זה בוזהר בפרשת ויקהל, העוסק באותו נושא.

Zohar, Vayakhel 14:185-195 ספר זוהר, ויקהל י"ד:קפ"ה-קצ"ה

92 נפשי

הטקסט מפנה לקטע זה בוזהר בפרשת נשא, העוסק באותו נושא.

Zohar, Nasso 4:24-27 ספר זוהר, נשא ד':כ"ד-כ"ז

93 והוא ימשול בך

"תשוקתך תהיה אל אישך והוא ימשול בך". אדמו"ר הזקן מביא כאן את הפסוק, יחד עם סיום פרק ג' בתנאי, כתמיכה לרעיון שלאחר תשוקת הנשמה צריך לבוא המשכת אלקות למטה.

Genesis 3:16 בראשית ג':ט"ז

אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר ה' הִנֵּנִי עֹצְבוֹנָה וְהִרְגֵּנִי בְעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל־אִשְׁחָךְ תִּשְׁקָתָה וְהוּא יִמְשָׁל־בְּךָ:

Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 והיו הדברים האלה

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". פסוק זה בא אחרי

Then said the L-RD unto me: 'Though Moses and Samuel stood before Me, yet My mind could not be toward this people; cast them out of My sight, and let them go forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 נפשי רצוני

רש"י מפרש את "נפשי" כ"רצוני". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לפרש את "נפשי" כרצון ה' הנמשך למטה.

Rashi on Jeremiah 15:1 רש"י על ירמיהו ט"ו:א'

משה ושמואל. שניהם נזקקו לבקש רחמים על ישראל ומתחלה החזירום למוטב ואח"כ התפללו עליהם ולא עלה בלבם להשיב אפי עד שהחזירום למוטב, משה שימו איש חרבו וגוי (שמות ל"ב:ל') ויזר על פני המים וגוי (שם) ואח"כ אעלה אל ה' אולי אכפרה, שמואל במצפה ויסירו בני ישראל את הבעלים (שמואל א ז:ה') ואח"כ קבצו את כל ישראל המצפתה ואתפלל עליכם (שם) אתה אינך יכול להשיב אלי לךך אל תתפלל עליהם: נפשי. רצוני:

Moses and Samuel Both were needed to beg mercy for Israel, but first they induced them to repent, and afterwards they prayed on their behalf, but they had no idea of turning away My wrath until they had induced them to repent. Moses said (Exodus 32:27), "Let each man put his sword..." (v. 20) "and he scattered it on the surface of the water, etc." And afterwards (v. 30), "I will ascend to the L-rd, perhaps I will atone." Samuel in Mizpah (I Samuel 7:4,5) "And the ... children of Israel

On Your Way (Public Domain) • The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY)

101 אנכי

"אנכי הו' אלקיך" — הדיבר הראשון מעשרת הדיברות. מובא פירוש הארז"ל על "אנכי".

Exodus 20:2 שמות כ"ב:

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:

I am the L-RD thy G-d, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 והנה רש"י פי' אנה נפשי

הגמרא דורשת את "אנכי" כראשי התיבות של "אנה נפשי כתבית יהבית" — "אני עצמי כתבתי ונתתי". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כנתינת עצמותו של ה' בתורה.

Shabbat 105a:3 שבת ק"ה א:ג'

רבי יוחנן דיידיה אומר: "אנכי", נוטריקון: אָנָּה נִפְשִׁי כְּתִבִּית יְהִבִּית. רַבִּנּוּ אָמְרִי: אֲמִירָה נְעִימָה כְּתִיבָה יְהִיבָה. אִיכָּא דְאָמְרִי "אֲנִי" לְמַפְרָע: יְהִיבָה כְּתִיבָה נֶאֱמָרְנָה אֲמִירָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קה, א.

103 ויקחו לי תרומה

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה".

Exodus 25:2 שמות כ"ה:ב'

דבר אל־בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ־לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹתָקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:

"בכל מאדך" שבקריאת שמע, ומלמד שלאחר תשוקת הנשמה באה התורה.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו'

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ו.

95 אשר לא נשא לשוא נפשו

"אשר לא נשא לשוא נפשו". כתוב "נפשו" ונקרא "נפשי": עלייה שאינה מלווה בהמשכה למטה היא "לשוא".

Psalms 24:4 תהילים כ"ד:

נָקִי כַפַּיִם וְיָדַיִם לִבִּי אֵין־לִּי אֵשׁ וְלֹא־נִשְׂאָ נַפְשִׁי וְלֹא־נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:

He that hath clean hands, and a pure heart; Who hath not taken My name in vain, and hath not sworn deceitfully

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 הקל קול יעקב

"הקול קול יעקב". ביאורו של אדמו"ר הזקן לפסוק זה מובא בהקשר של ההמשכה למטה באמצעות התורה.

Genesis 27:22 בראשית כ"ז:כ"ב

וַיֵּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הֵקֵל קוֹל יַעֲקֹב וְהִיזְדִּים יָדָיו עָשׂוֹ:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 בלק"ת פ' כי תשא בטעמי המצות

על פי ההערה, מאמר הארז"ל על מצוות מחצית השקל, שעליו מבוססת הקריאה שלפיה אריך אנפין הוא הנפש של האצילות, מצוטט גם שם.

הערת קה"ת

ד"ה מצות מחצית השקל. מובא גם באוה"ת שבתשובה ע' איתתקבא.

98 ונתנו איש כופר נפשו

"ונתנו איש כופר נפשו", שנאמר על מחצית השקל. דברי הארז"ל על כך מובאים בהקשר של משמעות המילה "נפש" כרצון.

Exodus 30:12 שמות ל"י:ב'

כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לֵה' בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה כָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם:

When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the L-RD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 אין נפשי אל העם הזה

ה' אומר: "נפשי לא אל העם הזה". כאן "נפש" פירושה רצון, כפי שמסבירים רש"י והתרגום.

Jeremiah 15:1 ירמיהו ט"ו:א'

וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אִם־יַעֲמֹד מֹשֶׁה וְשִׁמְוֵאל לִפְנֵי אִין נִפְשִׁי אֶל־הָעָם הַזֶּה שְׁלַח מַעַל־פָּנַי וַיִּצְאוּ:

Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 ויקחו לי תרומה כביכול לי אתם לוקחים

בתחילת פרשת תרומה דורש המדרש את "ויקחו לי תרומה" כאילו נאמר שישאל לוקחים את ה' עצמו. הדבר תומך בפירוש שבתורה נתן ה' את עצמו.

Shemot Rabbah 33:6-7 שמות רבה ל"ג:ו-ז

... בנוהג שבעולם, אדם לוקח חפץ מן השוק, שמא יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה נתן תורה לישראל, ואומר להם: כביכול לי אתם לוקחים. הוי, ויקחו לי תרומה: דבר אחר: ויקחו לי תרומה, הה"ד (דברים לג): תורה צוה לנו משה. דרש ר' שמלאי: תרי"ג מצות נתנו לישראל ע"י משה. שכן מנין תורה. ואם תאמר אינן אלא תרי"א, ושתים היכן הם?! אלא, אמרי רבנן: אנכי, ולא יהיה לך, מפי הגבורה שמעום, ותרי"א אמר להם משה, שנאמר: תורה צוה לנו משה מורשה וגו'. אל תקרי מורשה, אלא ירושה, ירושה היא לישראל לעולם. משל ...

Another matter: "They shall take Me a gift" - that is what is written: "For a good lesson [lekah] I have given you (Proverbs 4:2). Rabbi Berekhya HaKohen ben Rabbi] may be that Rabbi Berekhya was a student of Rabbi Yehuda HaNasi. Alternatively, the term berabbi may be used similarly to the term beribi, which means, "the esteemed." said: The way of the world is that when a person sells an object from his house, he is sad over it. But the Holy One blessed ... be He gave the Torah

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

105 כי בו שבת וינפש

"כי בו שבת מכל מלאכתו". הטקסט מחבר ביטוי זה עם "וינפש" שבספר שמות.

Genesis 2:3 בראשית ב':ג

ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר יבא אלקים לעשות:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חיבור ב' פסוקים בראשית ב, ג. תשא לא, יז. וכ"ה בביאה"ז לאדה"א פ, ג ובעוד כמה מקומות.

106 שבת וינפש

"וביום השביעי שבת וינפש". המילה קשורה ל"נפש", ואדמו"ר הזקן מביא אותה כמשמעות נוספת של "נפשי".

Exodus 31:17 שמות ל"א:יז

פיני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששתי ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the L-RD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 ונח

אונקלוס מתרגם "וינפש" כ"ונח".

Onkelos Exodus 31:17 תרגום אונקלוס על שמות ל"א:יז

בין מימרי ובין בני ישראל את היא לעולם ארי שתא יומין עבד יי ית שמיא וית ארעא וכיומא שביעאה שבת ונח:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

108 בד"ה והי מספר בניי

זהו המאמר על "והיה מספר בני ישראל". הקטע המצוטט מדבר על ירידת הנשמות לשם עלייה, כדי לקשור אותן לה' בכמיהה שאין לה סוף, ועל המשכת אלקות למטה באמצעות המצוות הנמנות.

הערת קה"ת

לעיל פי במדבר ו, א.

109 ונחה עליו רוח ה'

"ונחה עליו רוח הוי"ו" — נאמר על המשיח. מובא המאמר של אדמו"ר הזקן המבאר זאת.

Isaiah 11:2 ישעיהו י"א:ב

ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובקינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' And the spirit of the L-RD shall rest upon him, The spirit of wisdom and understanding, The spirit of counsel and might, The spirit of knowledge and of the fear of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 ריח ניחוחי

"קרנבי לחמי לאשי ריח ניחוחי". מובא במקום אחר ביאורו של אדמו"ר הזקן למילים "ריח ניחוחי".

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשקרו להקריב לי כמועדו:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 ע"פ הסבי עיניך מנגדי

שם משיח ה' לרצונה של הנפש להביט רק בו באומרו "הסבי עיניך מנגדי": הנהירה אל ה' בתפילה גדולה, אך זמנית בלבד, ובעקבותיה צריך לבוא "שוב" — עשיית דירה לה' למטה באמצעות התורה והמצוות, שהיא תכלית הבריאה. זהו עניינו של סעיף זה.

הערת קה"ת

לקריאת שה"ש לו, ב.

112 הסבי עיניך מנגדי

"הסבי עיניך מנגדי". במאמרו של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מוסבר שלאחר הסתלקות הנשמה כלפי מעלה צריכה לבוא חזרה לעבודה למטה.

Song of Songs 6:5 שיר השירים ו:ה

הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני שערך קעדר העזים שגלשו מן הגלעד: Turn away thine eyes from me, For they have overcome me.

Thy hair is as a flock of goats, That trail down from Gilead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 לא ברעש הי'

בחורב מראים לאלהיו כי "הוי' לא ברעש". אדמו"ר הזקן מפרש שהרעש הוא עליית המלאכים.

I Kings 19:11 מלכים א י"ט:יא

ויאמר צא ועמדת בקר לפני הי' והנה הי' עבר ורוח גדולה וזקוק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני הי' לא ברוח הי' ואחר הרוח רעש לא ברעש הי' And He said: 'Go forth, and stand upon the mount before the L-RD.' And, behold, the L-RD passed by, and a great and strong wind rent the mountains, and broke in pieces the rocks before the L-RD; but the L-RD was not in the wind; and after the wind an earthquake; but the L-RD was not in the earthquake; the earthquake

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 ואחר הרעש אש לא באש הי'

"ואחרי הרעש אש; הוי' לא באש; ואחרי האש קול דממה דקה". בפסקה הבאה האש מתפרשת כבעירתם של השרפים.

I Kings 19:12 מלכים א י"ט:יב

ואחר הרעש אש לא באש הי' ואחר האש קול דממה דקה: and after the earthquake a fire; but the L-RD was not in the fire; and after the fire a still small voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 אות הוא בצבא שלו

הגמרא דורשת את הפסוק "הוי' צבאות שמו" על הי' בקרב צבאו; בנוסח המודפס שלנו כתוב "הוא אדון בצבאו", ואילו אדמו"ר הזקן מצטט את הנוסח "אות בצבאו". גם קה"ת מפנה שם למהרש"א. לאחר מכן מובא באותו קטע חזונו של אליהו בחורב.

Chagigah 16a:4-5 חגיגה ט"ז א'ד-ה'

ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: "לא ברוח הי' ואחר הרוח רעש לא ברעש הי'. ואחר הרעש אש לא באש הי' ואחר האש קול דממה דקה", "והנה הי' עובר". תנו רבנן, ששה דברים נאמרו בשדים: שלשה כמלאכי השרת, ושלשה כבני אדם. שלשה כמלאכי השרת — יש להם קנפים כמלאכי השרת, וטסין מסור העולם ועד סופו כמלאכי השרת, ויודעין מה שעתיד להיות כמלאכי השרת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה טז, א. וראה בחדא"ג מהרש"א שם.

116 ביו"ד נברא העוה"ב

הגמרא מלמדת שהעולם הבא נברא באות יו"ד. הדבר מראה כמה נובע מאות אחת בלבד משם הוי'.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב'יג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

117 ובפי' ויצא עי"פ ושבתו בשלום

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א כא, ג ואילך.

118 וסד"ה ואהי אצלו אמון

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פי' במדבר יח, ד.

119 לב מלכים אין חקר

המילים כאן מצטטות את Proverbs 25:3. הקטע מופיע למטה.

Proverbs 25:3 משלי כ"ה:ג

שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר:

The heaven for height, and the earth for depth, and the heart of kings is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כה, ג.

120 אדם ובהמה תושיע הי'

המילים כאן מצטטות את Psalms 36:7. הקטע מופיע למטה.

Psalms 36:7 תהילים ל"ו:ז

צדקתך כהרריאל משפטך תהום רבה אדם ובהמה תושיע הי'

Thy righteousness is like the mighty mountains; Thy judgments are like the great deep; Man and beast Thou preservest, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, ז.

121 החיות פני ארי

המילים כאן מצטטות את Ezekiel 1:10. הקטע מופיע למטה.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אליהם ופני אריה לארבעתם ופני שור מהם שמואל לארבעתם ופני נמר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, י.

122 לא יעקב יאמר עוד שמך

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

וישלח לב, כט. בהמצויין לקמן ע' באריכות באוה"ת בראשית-ה דף תתפה, א ואילך.

123 דמות כמראה אדם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם א, כו.

124 ישראל פי' שיר א-ל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז (ג, א, כה, א). [כ].

125 ע"פ שיר השירים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שה"ש ג, ואל"ך.

126 ובלילה שירה עמי

המילים כאן מצטטות את Psalms 42:9. הקטע מופיע למטה.

Psalms 42:9 תהילים מ"ב:ט

יומם וצנה הי' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מב, ט.

127 ברכות פי וישלח פע"ח

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת בראשית-ה דף תתעז, ב. שם תתפה, ב.

128 ובפי לך פמ"ו

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

"כמו שכתוב בגמרא ספ"ק דברכות רק נוסף עליו פלוגתא היינו ר' בשם ר' אחא — אוה"ת בראשית כרך-ה תתפה, א. שם כרך-ד דף תשיד, א.

129 ובגמרא

המילים כאן מצטטות את Berakhot 12b:27-28. הקטע מופיע למטה.

Berakhot 12b:27-28 ברכות י"ב ב:כ"ז-כ"ח

אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. כיוצא בו אתה אומר: "לא יקרא שמו עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמו",

They answered him : [This passage does not mean] that the memory of the exodus from Egypt is to be obliterated, but that [the memory of the release from] the servitude of the kingdoms will be fundamental and the exodus of Egypt secondary to it. Take the following as an analogy: "Thy name shall no more be called Jacob, but Israel shall be thy name" (Gen. xxxv. 10).

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יב, ב "לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל" — אוה"ת בראשית כרך-ה דף תתפה, א.

130 קע"ד א'

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

ראה לקמן נא, ב הלשון. "דבחי ישראל שנק' יעקב זהו ע"ד ששם הי' נק' אלקים" — אוה"ת בראשית-ה דף תתעז, ב. וראה גם אוה"ת פי שמות עי עט.

131 בשבת פי הבונה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

קה, א (כגירסת הע"י).

132 "מי יעלה בהר הוי"? אדמו"ר הזקן מפרש את העלייה כתפילה, שבה הנשמה עולה מלמטה.

Psalms 24:3 תהילים כ"ד:ג

מי יעלה בקר"ה ומי יקום במקום קדשו:

Who shall ascend into the mountain of the L-RD? And who shall stand in His holy place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 "בהוציאה את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". מטרות יציאת מצרים הייתה מתן תורה, המשכת אלקות.

Exodus 3:12 שמות ג:י"ב

ויאמר כי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־יֶלֶךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיָאָה אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹקִים עַל־הָהָר הַזֶּה:

And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve G-d upon this mountain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 14

134 לא ברעש הוי

בחורב מראים לאלהיו כי "הוי" איננו ברעש". אדמו"ר הזקן מפרש את הרעש כהתלהבותם של המלאכים בעלייתם, שבה אין הוי שורה.

I Kings 19:11 מלכים א י"ט:י"א

ויאמר צא ועמדת בקר לפני ה' והנה ה' עבר ורוח גדולה וזקק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' And He said: 'Go forth, and stand upon the mount before the L-RD.' And, behold, the L-RD passed by, and a great and strong wind rent the mountains, and broke in pieces the rocks before the L-RD; but the L-RD was not in the wind; and after the wind an earthquake; but the L-RD was not in the earthquake

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 שהרעש הוא לה' ממטה למעלה

לפי ההערה, תורה זו, שלפיה הרעש הוא עלייה אל ה' מלמטה, מובאת שם.

הערת קה"ת

מובא ביהל אור עי קסא.

136 ואחר הרעש אש

"ואחרי הרעש אש; הוי איננו באש; ואחרי האש קול דממה דקה". האש היא בעירתם של השרפים, וקול הדממה הדקה הוא התורה.

I Kings 19:12 מלכים א י"ט:י"ב

ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה:

and after the earthquake a fire; but the L-RD was not in the fire; and after the fire a still small voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 ע"פ שחורה אני

המאמר על "שחורה אני" מסביר, על פי המדרש: "שחורה כל ימות השבוע ונאה בשבת". האהבה המסותרת, הנקראת "אש שחורה", מוסתרת בימות השבוע ומתגלית בשבת. הדבר מדגים את האש הפנימית שבלב, שאותה המאמר מבחין מן הרעש החיצוני.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שה"ש ה, ג ואילך.

138 שחורה אני

"שחורה אני ונאווה". במאמרו של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מובחנים הרעש החיצוני שבלב והאש הפנימית שבו.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאֵהָלִי קֶדֶר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֶה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 רב ששת, אף שהיה עיוור, זיהה שהמלך מגיע רק כשהיה שקט, שכן מלך השמים בא ב"קול דממה דקה". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שה' מתגלה בדממת התורה.

Berakhot 58a:11 ברכות נ"ח א:י"א

אמר לקה ההוא מינא: מנא לך הא? אמר לקה: דמלכותא דארעא קעין מלכותא דרקיעא, דכתיב: "צא ועמדת בקר לפני ה' והנה ה' עבר ורוח גדולה וחקק מפרק הרים ומשפר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה".

The Min asked him, "Whence hast thou this?" He replied, "Earthly kingship is like the Kingship of Heaven, of which it is written, 'Go forth, and stand upon the mount before the L-rd. And behold, the L-rd passed by, and a great and strong wind rent the mountains, and broke in pieces the rocks before the L-rd ; but the L-rd was not in the wind ; and after the wind an earthquake ; but the L-rd was not in the earthquake ... ; and after the earthquake a fire

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

140 התלמוד מביא את חזון אליהו על הרוח, הרעש, האש וקול הדממה הדקה. הטקסט מתייחס לקטע זה.

Chagigah 16a:4 חגיגה ט"ז א:ד'

ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: "לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה", ויהנה ה' עובר".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

141 קול דממה דקה

הטקסט מפנה לקטע זה בוורה בפרשת בלק, העוסק ב"קול דממה דקה".

Zohar, Balak 9:155-12:165 ספר הוהר, בלק ט:קנ"ה-י"ב:קס"ה

R. Eleazar then commenced to discourse on the verse: "O L-rd, thou art my G-d, I will exalt thee, I will praise thy name, for thou hast done wonderful things" (Isa. 25, 1). 'This verse', he said, 'contains the mystery of faith. "L-rd" is the supreme mystery, the beginning of the supernal Point, the recondite and unknowable. "My G-d" refers to the still small Voice which is the first subject of interrogation

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

142 קול דממה דקה

הטקסט מפנה לקטע זה בוורה בפרשת צו, העוסק באותו עניין.

Zohar, Tzav 11:84-12:93 ספר הוהר, צו י"א:פ"ד-י"ב:צ"ג

It is written, "Oil and incense rejoice the heart" (Prov. 27, 9), but not fat and limbs, although these, too, allay wrath. The altar which is the innermost of all, the linking of faith, is called "a still silent voice", and in relation to this the other altar is called the "outer" one

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

143 קול דממה דקה

הטקסט מפנה לקטע זה בוורה בפרשת פנחס.

Zohar, Pinchas 35:189-37:202 ספר הוהר, פנחס ל"ה:קפ"ט-ל"ז:ר"ב

144 קול דממה דקה

הטקסט מפנה לקטע נוסף זה בוורה בפרשת פנחס.

Zohar, Pinchas 46:266-48:278 ספר הוהר, פנחס מ"ו:רס"ו-מ"ח:ער"ח

145 ואשים דברי בפיו

"ואשים דברי בפיו". באמצעות דברי התורה נמשך אורו של ה' למטה.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי-אתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נא, טז.

146 דברי חכמים בנחת נשמעים

"דברי חכמים בנחת נשמעים". הפסוק מסביר מדוע התורה נקראת "קול דממה דקה".

Ecclesiastes 9:17 קהלת ט:י"ז

דברי חכמים בנחת נשמעים מועקת מושל בכסילים:

The words of the wise spoken in quiet Are more acceptable than the cry of a ruler among fools

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ט, יז.

147 כמ"ש במ"א על הוהר פי ויקרא דק"ב ע"א

ההערה מזהה את המקום שבו מבואר קטע הוהר על קול דממה דקה: המקום הזה ב"ביאורי הוהר" של אדמו"ר האמצעי. בכותרת שבהערה כתוב "פרשת ויקרא", בעוד שבטקסט שלנו כתוב "פרשת וירא"; דף קי"ב ע"א בכרך הראשון של הוהר נמצא בפרשת וירא, כפי שכתוב בטקסט שלנו.

הערת קה"ת

ביאה"ז לאדה"א דף יא, א.

148 שער רשיה כעמר נקא

בחזונו של דניאל, לעתיק יומין יש "שער ראשו כעמר נקא". החסידות

מפרשת את ה"שער" כרומז להלכות התורה.

Daniel 7:9 דניאל ז:ט'

הַזֶּה הָיָה עַד דֵּי כְרִסְוֹן רָמְיוֹ וְעֵתִיק יוֹמָיו יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתֹלֵג חֹר וְשַׁעַר
רָאשָׁה כְּעֶמֶר נִקָּא כְּרִסְיָה שְׁבָבִין דִּי־נֹר גְּלִילוּהִי נֹר דְּלֵק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient
of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair
of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and
the wheels thereof burning fire.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 זה השער להי

"זה השער להוי", צדיקים יבואו בו". ה"שער" מסמל את המצוות.

Psalms 118:20 תהילים קי"ח:

זֶה־הַשַּׁעַר לַה' צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

This is the gate of the L-RD; The righteous shall enter into it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, כ.

150 ע"פ כי תשמע בקול

שם מציין אדמו"ר הזקן שהפסוק אומר "בקולי" ולא "אל הקול": שמיעה "אל
הקול" היא המשכה חיצונית, ואילו שמיעה "בקולי" מגיעה לפנימיותו, לאור
אין סוף הנמשך כך שהנשמה מתבטלת. הקול הוא התורה, והקול הפנימי
הזה הוא קול דממה דקה שבמאמרנו.

הערת קה"ת

לקו"ת ראה כג, ב.

151 בזהר ואתחנן (דרס"א ע"א)

ההערה מפנה לשם לדיון ב"קול הפנימי" שבוהר.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא-ג ע' תתסס.

152 הולך אל דרום

"הולך אל דרום וסובב אל צפון". הטקסט מפנה למדרש קהלת על פסוק זה.

Ecclesiastes 1:6 קהלת א:ו'

הוֹלֵךְ אֶל־דְּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל־צָפוֹן סוֹבֵב סִבָּב הוֹלֵךְ הָרוּחַ וְעַל־סִבְיָתָיו שָׁב
הָרוּחַ:

The wind goeth toward the south, And turneth about unto
the north; It turneth about continually in its circuit, And the
wind returneth again to its circuits.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 לא ידח ממנו נדח

"הי' חשב מחשבות" פירושו "לבלתי ידח ממנו נדח". הדבר מלמד שכל נשמה
יהודית תקום בתחיית המתים.

II Samuel 14:14 שמואל ב י"ד:יד'

כִּי־מוֹת נָמוֹת וְכַמִּים הַנִּגְרִים אֲרֻצָּה אֲשֶׁר לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא־יִשָּׂא אֱלֹקִים
נֶפֶשׁ וְחֶשֶׁב מַחֲשָׁבוֹת לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח:

For we must needs die, and are as water spilt on the ground,
which cannot be gathered up again; neither doth G-d re-
spect any person; but let him devise means, that he that is
banished be not an outcast from him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"ב יד, יד (לבלתי).

154 כולך יפה רעיתי

"כולך יפה, רעיתי, ומום אין בך". הפסוק מתאר את כלל ישראל יחד
לעתיד לבוא.

Song of Songs 4:7 שיר השירים ד:ז'

כָּלְךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ:

.Thou art all fair, my love; And there is no spot in thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ד, ז.

155 ברכנו אבינו כולנו כאחד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח התפלה.

156 מתן בסתר

"מתן בסתר". האור שנמשך על ידי המצוות הוא כעת כמו מתנה נסתרת.

Proverbs 21:14 משלי כ"א:יד'

מִתֵּן בַּסֵּתֶר יִכְפֹּה־אָף וְשָׂחָד בַּחֶק חֲמָה עֲזָה:

A gift in secret pacifieth anger, And a present in the bosom

strong wrath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כא, יד.

157 הבאים ישרש יעקב

המאמר על "הבאים ישרש יעקב" מסביר שהנשמה יורדת לעולם הזה לשם
"היום לעשותם", ושהמצוות הן לבושי הנשמה. כך מתבהר כיצד השכר
יתגלה מתוך המצוות עצמן.

הערת קה"ת

תו"א נג, ג ואילך.

158 הבאים ישרש יעקב

"הבאים ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל". המאמר של אדמו"ר הזקן על
פסוק זה מובא בהקשר לשכר שמתגלה מתוך המצווה עצמה.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו'

הַבָּאִים יִשְׁרֹשׁ יַעֲקֹב וְיִצְיֵץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְּנֵי־תֵבֶל תְּנוּכָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom
and bud; And the face of the world shall be filled with
fruitage.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 זורע צדקות מצמיח ישועות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

160 וישע הי' אל הבל

"וישע הי' אל הבל ואל מנחתו". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "ישועות"
במשמעות של "פנייה" זו — התגלות הי' למי שלמטה.

Genesis 4:4 בראשית ד:ד'

וְהָבֵל הֵבִיא גִּם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבֵּהֶן וַיִּשַׁע ה' אֶל־הָבֵל וְאֶל־
מִנְחָתוֹ:

And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the L-RD had respect unto Abel and to his offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ד, ד.

161 דנעוץ סופן בתחלתן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סי"פ פ"א, מ"ז.

162 נעוץ סופן בתחלתן

ספר יצירה אומר על עשר הספירות ש"נעוץ סופן בתחילתן". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות מדוע העולם התחתון ביותר יכול להכיל את ההתגלות העליונה ביותר.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א"ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

163 וסוף מעשה במחשבה תחלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע"פ פיוט לכה דודי.

164 בזהר בפרשת ואתחנן מדובר על "קול פנימי". אדמו"ר הזקן מזהה אותו עם קול דממה דקה.

Zohar, Vaetchanan 4:17-5:27 ספר הזהר, ואתחנן ד':י"ז-ה':כ"ז

All other peoples G-d has placed under the charge of Chieftains who have control of them, but Israel the Holy One, blessed be He, has taken for His own portion to be united to Him, and He has given them His holy Law that they may be joined to His Name.' AND THE L-RD SPAKE UNTO YOU OUT OF THE MIDST OF THE FIRE: YE HEARD THE VOICE OF WORDS, ETC. R. Eleazar said: 'What is meant by "the voice of words"? It means, the Voice which is also ... called

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

15 פסקה

165 ושבתו בשלום

נדרו של יעקב: "ואשוב בשלום אל בית אבי, והיה הוי' לי לאלקים". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך שהוי' נעשה, באופן יחסי, כמו אלקים.

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כח, כא.

16 פסקה

166 כי אם ישראל

המלאך אומר ליעקב: "לא ייקרא עוד שמך יעקב, אלא ישראל". אדמו"ר הזקן קושר את קריאת השם הראשונה להתגלות שם הוי', שניתנה בסיני.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכַל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 כי אם ישראל יהיה שמך

ה' עצמו אומר ליעקב: "ישראל יהיה שמך". קריאת השם השנייה מצביעה על ההתגלות הנעלית יותר של הזמן העתידי לבוא.

Genesis 35:10 בראשית ל"ה:י

וַיֹּאמֶר־לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:

And G-d said unto him: 'Thy name is Jacob: thy name shall not be called any more Jacob, but Israel shall be thy name'; and He called his name Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 במהרמ"א פי וישלח . . בעין יעקב ספ"ק דברכות

לפי ההערה, דברי האלשיך והקטע בעין יעקב על קריאת שמו של ישראל פעמיים מובאים שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת וישלח כרך-ה דף תתפח, ב.

169 העירו קצת המפרשים

ההערה מציינת שזהו אחד המפרשים שהעירו על השאלה מדוע ניתן השם ישראל פעמיים.

הערת קה"ת

ראה שם בפ"י הרי"ף. ובחדושי הגאונים שם מה שהביא מהכלי יקר עה"ת.

17 פסקה

170 עד יעבור עמך ה'

משירת הים: "עד יעבור עמך, הוי'". אדמו"ר הזקן מפרש שישאל מביאים גילוי העובר מעבר לשם הוי'.

Exodus 15:16 שמות ט"ו:ט"ז

תַּפַּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפַחַד בְּגָדֶל זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן עֲדִי־עֶבֶר עֲמָךְ Havayah עֲדִי־עֶבֶר עִם־זוֹ קִנְיָתָ:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, טז.

171 אלמלא עוזרו

"אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו, אינו יכול לוי". גם עלייתה של הנשמה עצמה זקוקה לעזרת ה'.

Kiddushin 30b:7 קידושין ל' ב:ז

ואמר רבי שמעון בן לוי: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שנאמר: "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו, שנאמר: "אלקים לא יעזבנו בידו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

172 כי יעמוד לימין אביון

"כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו". עזרת ה' במאבקה של הנשמה, כפי שהוסבר בסעיף 2.

Psalms 109:31 תהילים ק"ט:ל"א

כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו:

Because He standeth at the right hand of the needy, To save him from them that judge his soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קט, לא.

פסוק 18

173 על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח

הוראתו של שמעון הצדיק, שהעולם עומד על התורה, העבודה וגמילות חסדים. אדמו"ר הזקן מפרש את העבודה כהעלאה מלמטה, ואת התורה והחסד כהמשכות מלמעלה.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב

שמעון הצדיק היה משיגי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the great assembly. He used to say: the world stands upon three things: the Torah, the Temple service, and the practice of acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

174 ותורתך בתוך מעי

"ותורתך בתוך מעי". התורה היא המשכה אל תוך פנימיותו של האדם.

Psalms 40:9 תהילים מ"ט

לעשות רצונך אלקי הפצתי ותורתך בתוך מעי:

I delight to do Thy will, O my G-d; yea, Thy law is in my in-most parts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מ, ט.

175 בצדקה תכונני

"בצדקה תכונני". חסד והצדקה הם ההמשכה החיצונית.

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:יד

בצדקה תכונני רחמי מעשך כי לא תיראי וממחיתה כי לא תתקרב אליך:

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נד, יד.

176 בזה"ג (דקל"ג ב')

ההערה מפנה לשם לדיון בדברי הוזהר "יש חסד ויש חסד".

הערת קה"ת

ראה באוה"ת דברים ע' לט.

177 אית חסד ואית חסד

הוזהר מבחין בין שני סוגי חסד. אדמו"ר הזקן מזהה אותם עם החסד העליון שלעתיד לבוא ועם החסד של הזרוע הימנית כיום.

Zohar, Idra Rabba 15:134-17:147 ספר הוזהר, האדרא רבא ט"ו:קל"ד-י"ז:קמ"ז

178 וחסדי מאתך לא ימוש

"וחסדי מאתך לא ימוש". הפסוק מתאר את החסד העליון שיתגלה לעתיד לבוא.

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י

כי ההרים ימושו והגבעות תמוטטנה וחסדי מאתך לא ימוש ובקית שלומי לא תמוט אמר מרחמך ה'

For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath compassion on thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נד, י.

179 ורב חסד

אחת ממידות הרחמים, "רב חסד". כאן היא מציינת את החסד העליון.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

ויעבר ה' על-פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורחימים ואמת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

180 וכמה גופין תקינת לון

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אל"י).

181 וכמה גופין תקינת לון כו' חסד דרועא ימינא

"בפתח אליהו" ה' עושה "גופים" לספירות: "חסד — זרוע ימין". אדמו"ר הזקן מזהה זאת עם החסד התחתון, הכלי לחסד העליון.

Tikkunei Zohar 17a:15-16 תקוני הוזהר י"ז א:ט"ו-ט"ז

*לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני (נ"א דבני) נשא וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופא לגבי לבושין דמכסיין עליהון. ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

182 בד"ה הוי' יחתו מריביו

שם מסביר אדמו"ר הזקן שכדי להמתיק ולבטל את הדינים דרושה המשכה מחסד דאריך אנפיו, הנעלה בהרבה מחסד דז"א; החסד התחתון, הנקרא "חסד עולם", ניתן לפי מעשי בני האדם ולכן הוא מוגבל, ומשום כך נותר מקום למקטרגים. אלו הן שתי בחינות החסד שבפסקה זו.

הערת קה"ת

לעיל פי' נשא כה, ג.

183 הוי' יחתו מריביו

שירת חנה: "הוי' — מריביו יישרו". במאמרו של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מוסברים שני סוגי חסד.

I Samuel 2:10 שמואל א ב:י

Havayah יחתו מריביו עלו פשמים ירעם Havayah ידיו אפסי ארץ ויתנו עז למלכו ויגם קרן משיחו:

They that strive with the L-RD shall be broken to pieces; Against them will He thunder in heaven; The L-RD will judge the ends of the earth; And He will give strength unto His king, And exalt the horn of His anointed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

184 חסדי הי' כי לא תמנו

"חסדי הוי' כי לא תמנו". לשון הרבים "חסדי" מצביעה על שתי בחינות של חסד.

Lamentations 3:22 איכה ג:כב

חסדי Havayah כי לא תמנו כי לא יכלו רחמי:

Surely the L-RD'S mercies are not consumed, Surely His compassions fail not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ג, כב.

185 בד"ה והי' מספר בניי

הקטע שם חוזר אל "הוי' יחתו מריביו" ואל המאמר הזה על "אני הוי' אלקיכם" שבפרשת ציצית, ועוסק בחסדים נסתרים ומגולים במדרגות שהולכות ועולות. זהו עיון נוסף של אדמו"ר הזקן בשתי בחינות החסד.

הערת קה"ת

לעיל פי' במדבר ח, א.

186 כי גדול יום יזרעאל

"כי גדול יום יזרעאל". הדבר מוסבר במאמר על "והיה מספר בני ישראל".

Hosea 2:2 הושע ב:ב

ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו וישמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל:

And the children of Judah and the children of Israel shall be gathered together, and they shall appoint themselves one head, and shall go up out of the land; for great shall be the day of Jezreel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 בתורת הי' חפצו

"כי אם בתורת הוי' חפצו, ובתורתו יהגה". אדמו"ר הזקן מפרש את שני חלקי הפסוק כשתי דרגות בתורה — העליונה והתחתונה.

Psalms 1:2 תהילים א:ב

כי אם בתורת הי' חפצו וכתורתו יהגה יומם ולילה:

But his delight is in the law of the L-RD; and in His law doth he meditate day and night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים א, ב.

188 תורה שלמעלה . . ותתגלה לעתיד לבא

הקטע מצוטט שם, והצמח צדק מוסיף בהגהה שייתכן שזהו פירוש "תורה חדשה מאתי תצא", בהתייחס למדרש רבה על שמיני, פרק י"ג, ולרמ"ז על תצא.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת נ"ך-ב ע' תתקיד ומוסיף: "(הג"ה ואולי זהו ענין חידוש תורה מאתי תצא, ע' במד"ר פי' שמיני פי"ג ובהרמ"ז פי' תצא כמדומה דף רע"ו, עכ"ה)".

פסקה 19

189 היום לעשותם

"אשר אנכי מצווך היום לעשותם". חז"ל דורשים את המילה "היום" על העולם הזה, שהוא הזמן לעשייה; "אנכי הוי' אלקיך" הראשון מתייחס אליו.

Deuteronomy 7:11 דברים ז:יא

ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ז, יא.

190 וחסד דלגאו

הטקסט מתייחס לקטע זה באידרא רבא, העוסק בחסד הפנימי שיתגלה לעתיד לבוא.

Zohar, Idra Rabba 31:238-32:248 ספר הזהר, האדרא רבא ל"א:רל"ח-ל"ב:רמ"ח

191 שמע ישראל

"שמע ישראל". אדמו"ר הזקן דורש את "ישראל" כ"לי ראש" — ה"ראש" שנמשך באמצעות ביטול ה"יש".

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שמע ישראל אלקינו Havayah אלה:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 וזהו"ע למסור נפשו באחד שבק"ש

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה פע"ח שי' הק"ש, פי"ב. ובכ"מ.

פסקה 20

193 ל"ב נתיבות חכמה

ספר יצירה פותח: "בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה". שלושים

ושניים חוטי הציצית מכוונים כנגדו.

Sefer Yetzirah 1:1 ספר יצירה א':א'

בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה חקק יה' צבאות אלקי ישראל אלקים חיים ומלך עולם אל שדי רחום וחנן רם ונשא שוכן עד מרום וקדוש שמו וברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספר וספור:

Yah, the L-rd of hosts, the living G-d, King of the Universe, Omnipotent, All-Kind and Merciful, Supreme and Extolled, who is Eternal, Sublime and Most-Holy, ordained (formed) and created the Universe in thirty-two mysterious paths of Sippur (2 wisdom by three Sepharim, namely: 1) S'for ספור; ספר; 2) Sapher; ספר; 3) Sapher; ספר which are in Him one and the same ספר and the same ספר.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

194 וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". היד הימנית היא חסד, המקיף כמו הטלית.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ר'

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

195 והיה לכם לציצית

"והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי"ו". המאמר הקודם של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מסביר שהציצית רומזת לאהבה ויראה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי"ו וצויתם אתם ולא תתורו אחריו לכבכם ואחרי עיניכם אשר אמתם זנים אחריהם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

196 בזהר הרקיע ס"פ תרומה

על פי ההערה, הקטע מזהר הרקיע על שלוש הבחינות שבהן מסתיימת האצילות מובא שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת יתרו ע' תשסט. יהל אור ע' קפט.

197 כד מקבלא מבין ב' דרועין

בוהר בפרשת תרומה מדובר על קבלה "מבין שתי הדרועות"; זוהר הרקיע, בסוף פרשת תרומה, מסביר זאת באמצעות שלוש המדרגות שבהן נשלמת אצילות.

Zohar, Terumah 74:734-76:742 ספר הזהר, תרומה ע"ד:תשל"ד-ע"ו:תשמ"ב

And why is the Mishnah called a "lamp"? Because when she receives the two hundred and forty-eight organs from the Two Arms, she opens her two arms in order to gather them into her embrace, and so her two arms encompass them and the whole is called "lamp". "The Torah is a light" which kin-

dles that lamp from the side of primordial light, which is of the Right Hand, because the Torah was given from the Right Hand (Deut. 33, 2), although the Left was included in it to attain

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

198 על שלשה דברים העולם עומד

העולם עומד על שלשה דברים. אדמו"ר הזקן מציע שהשלושה מכוונים כנגד שלוש המדרגות שבהן נשלמת אצילות.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א':ב'

שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the great assembly. He used to say: the world stands upon three things: the Torah, the Temple service, and the practice of acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

199 הקב"ה מנענע בראשו

הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו כשישראל עונים "יהא שמיא רבא מברך". שלושת העמודים הם שממשיכים זאת למטה.

Berakhot 3a:14 ברכות ג' א:י"ד

... ולא זו בלבד אלא, בשעה שישארא נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין "יהא שמיא הגדול מבורך", הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו, ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

Then he said to me, "My son, what sound didst thou hear in that ruin ?" I answered, "I heard a Bat Kol moaning like a dove, crying, 'Alas for My children for whose iniquities I destroyed My house, burnt My Temple, and exiled them among the nations !'" He said to me, "By thy life and the life of thy head, not only at this hour does it so cry, but thrice daily it exclaims thus. Moreover, whenever the Children of ... Israel enter their Synagogues and Houses of

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ג, א.

200 ע"פ שיניך כעדר

הקטע המובא שם מבאר שאותיות המצטרפות למילה — כגון א', מ' ו' היוצרות את "אמת" — מקבלות כוח העולה על כוחן של כל אחת מהאותיות לבדה; הוא מקשר את שלוש האותיות ל"ראש, תוך וסוף" ולשלושה עולמות. הדבר נוגע לנושא השלושה והצירוף שבפסקה זו.

הערת קה"ת

לקריאת שה"ש לח, ב.

201 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Terumah 74:737 למילים האלה.

Zohar, Terumah 74:737 ספר הזהר, תרומה ע"ד:תשל"ז

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); On Your Way (Public Domain); The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/16/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/16/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק